אשיחה נחקין

שיחות מפי

הרב **אורן נזרית** שליט"א

פרשת
חיי שרה

אשיחה בחקיך

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

פרשת
חיי שרה

תוכן העניינים

"מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי" ..... ג
'מִן הַשָּׁמַיִם יְסַיְּעוּ בְּיָדוֹ' ..... ג
לְהַדָּמוּת לָאָבוֹת - גַּם בְּמַעֲשֵׂי הָרְשׁוּת ..... ד
לְהַדָּמוּת לָאָבוֹת - בְּמַעֲשִׂים וְלֹא בַּכַּוָּנָה ..... ה
חוֹבָתוֹ הַפְּרָטִית שֶׁל כָּל יְהוּדִי בְּעוֹלָמוֹ ..... ו
'כְּלָם שָׁוִים לְטוֹבָה' - חֶסֶד הַבּוֹרֵא לְעַמּוּדֵי הַחֶסֶד ..... ו
'כְּלָם שָׁוִים לְטוֹבָה' - הַכָּרָה בְּמַתָּנַת הַזְּמַן ..... ח
"וְהָסֵר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ" ..... ט
מְזִימוֹת וְתַחְבּוּלוֹת 'הַשָּׂטָן שֶׁלְּאַחֲרָיו' ..... י
"וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מְגוֹזְלוֹ" ..... יא
חֻזְקוֹ שֶׁל 'כֹּחַ הַהִסְתַּגְּלוּת' ..... יא
לְהִשָּׁמֵר מִ'סַּכָּנַת הַהֶרְגֵּל'! ..... יב
"נָעַץ חֶרֶב בֵּינוֹ לְבֵינָהּ" ..... יג
אֵימָתַי מְקַבֵּל הָאָדָם כֹּחַ לַעֲמֹד בְּנִסָּיוֹן? ..... יד
הַמִּתְעַנְיֵן בַּ'נַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם' - מַכְנִיס עַצְמוֹ לְנִסָּיוֹן! ..... יד
הַכֹּל בִּגְזֵרַת עֶלְיוֹן! ..... יד
עַד הֵיכָן כֹּחַ הַמַּסִּית מַגִּיעַ... ..... טו
לְהָסִיר הַמַּסְוֶה מֵעַל פְּנֵי הַשָּׂטָן ..... טז
הַכֹּל כְּדַאי לַשָּׂטָן... וּבִלְבַד לִשְׁבֹּר בֶּן עֲלִיָּה! ..... יז
הַתּוֹרָשָׁה שֶׁל הַמִּדּוֹת ..... יז
'שֹׂרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה' ..... יח
חֲשִׁיבוּת תִּקּוּן הַמִּדּוֹת בְּעֵינֵי גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל ..... יט
הַתַּפּוּחִים - לֹא נוֹפְלִים רָחוֹק מֵהָעֵץ ..... יט
לֹא נְסִיּם... מַעֲשִׂים! ..... כ
מִדּוֹת טוֹבוֹת - הַבָּסִיס לְבִנְיַן נֶאֱמָן ..... כא
'כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת' ..... כא

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שִׂיחָה לְפָרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

"מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי"

בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, נִמְצָאִים אָנוּ בְּשָׁבוּעַ פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה. הַפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ מֻרְכֶּבֶת מִשְּׁנֵי מְאָרָעוֹת מֻרְכָּזִיִּים, מֵחַד - פְּטִירָתָהּ שֶׁל שָׂרָה אִמֵּנוּ אֵשֶׁת אַבְרָהָם, הָאִשָּׁה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִוְתָּה דֻּגְמָה חַיָּה לִדְבֵקוּת בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הקב"ה, וּמֵאִידָךְ - סִפּוּר בְּחִירָתָהּ שֶׁל רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל לְהִנָּשֵׂא לְבֶנְהּ יִצְחָק, וְלִהְיוֹת מֵעֵין 'מַמְשִׁיכָה' לְמַעֲשֶׂיהָ הַגְּדוֹלִים שֶׁל שָׂרָה. וּכְדִבְרֵי הַפָּסוּק (בְּרֵאשִׁית כד, סז): "וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֶּאֱהָבֶהָ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ". וּבְרַשִׁ"י: "וַיְבִאֶהָ הָאֹהֱלָה וְנַעֲשֵׂית דֻּגְמַת שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוֹמַר וַהֲרֵי הִיא שָׂרָה אִמּוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשָּׂרָה קַיֶּמֶת הָיָה נֵר דָּלוּק מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת, וּבְרָכָה מְצוּיָה בָּעִסָּה, וְעָנָן קָשׁוּר עַל הָאֹהֶל, וּמְשֻׁמֶּתָה פָּסְקוּ, **וּכְשֶׁבָּאת** רִבְקָה חָזְרוּ".

"מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי"

אִיתָא בְּ'תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ' (פֶּרֶק כה): "לְעוֹלָם יֹאמַר אָדָם מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב".

שׁוֹאֵל בְּסֵפֶר 'נְתִיבוֹת שָׁלוֹם' לָאַדְמוֹ"ר מִסְּלוֹנִים זַצַ"ל: מִלְּשׁוֹן חַזַ"ל נִרְאֶה שֶׁכָּל אָדָם, אֲפִלּוּ פָּשׁוּט שֶׁבַּפְּשׁוּטִים, יָכוֹל לִשְׂאֹף שֶׁיַּגִּיעוּ מַעֲשָׂיו לְמַעֲשֵׂי הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וְלִכְאוֹרָה אֵיךְ יִתָּכֵן הַדָּבָר? הֲלֹא הָאָבוֹת הָיוּ בְּמַדְרֵגָה נַעֲלֵית שֶׁאֵין כְּדֻגְמָתָהּ, לְמַעְלָה מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וּמֵהֶם הִתְחִיל 'עוֹלַם הַתִּקּוּן' כַּמְּבֹאָר בְּסִפְרֵי הַמְקֻבָּלִים, וְכִי שַׁיָּךְ לְצַפּוֹת מִיהוּדִי שֶׁיִּשְׂאַף לְהַגִּיעַ לְדַרְגָּתָם, דַּרְגָּה שֶׁאֲפִלּוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לֹא הִגִּיעוּ אֵלֶיהָ?

בְּנוֹסָף צָרִיךְ לְהָבִין: פָּשׁוּט וּבָרוּר לְכָל בַּר בֵּי רַב, שֶׁכָּל מַאֲמְרֵי חַזַ"ל, נוֹבְעִים הֵם מִמָּקוֹר טָהוֹר בְּתוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, אִם כֵּן מַהוּ הַמָּקוֹר שֶׁעָמַד לְעֵינֵי חַזַ"ל בְּבוֹאָם לְקַבֵּעַ הוֹרָאָה שֶׁכָּזוֹ? מֵהֵיכָן לָמְדוּ זֹאת?

אֶלָּא הַבֵּאוּר בָּזֶה, שֶׁכַּיָּדוּעַ כָּל מַטָּרַת הַתּוֹרָה, כָּל מַטָּרַת תַּרַי"ג מִצְוֹוֹת, הִיא לְהָבִיא אֶת הָאָדָם לְאַהֲבַת ה' וּלְיִרְאָתוֹ, זוֹ הַתַּכְלִית שֶׁל הַכֹּל. וְאִם כֵּן חָקְרוּ חַזַ"ל בְּדַעְתָּם: אֵיךְ מִשְׁתַּלֵּב 'סֵפֶר בְּרֵאשִׁית' בְּהַגְשָׁמַת מַטָּרָה זוֹ? אִם הוּא רַק מֵעֵין 'סֵפֶר הִסְטוֹרְיָה' שֶׁל הָאֻמָּה הַיִּשְׂרְאֵלִית, לְכְאוֹרָה אֵין מְקוֹמוֹ בִּכְלַל הַתּוֹרָה, שֶׁכְּאָמוּר מַטָּרָתָהּ לְלַמֵּד דֶּרֶךְ בַּעֲבוֹדַת ה'? אֶלָּא עַל כָּרְחֵךְ לוֹמַר שֶׁאַף סֵפֶר בְּרֵאשִׁית בָּא לְאַלֵּף אֶת הָאָדָם אוֹרְחוֹת חַיִּים, 'וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן', וּמִזֶּה מֻכְרָח שֶׁעַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לוֹמַר 'מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי'.

אֲשֶׁר עַל כֵּן, 'סֵפֶר בְּרֵאשִׁית' נִקְרָא 'סֵפֶר הַיָּשָׁר', כְּדֶאֱמְרוּ בַּגְּמָרָא (ע"ז כה, א): "הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיָּשָׁר - מַאי סֵפֶר הַיָּשָׁר, אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה סֵפֶר אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁנִּקְרְאוּ יְשָׁרִים", הָאָבוֹת נִקְרְאוּ **יְשָׁרִים**, לֹא צַדִּיקִים, קְדוֹשִׁים, חֲסִידִים, לְהוֹרוֹת שֶׁכָּל יְהוּדִי, בְּכָל דַּרְגָּה שֶׁהוּא, הַמְחַפֵּשׂ לַיְלֵךְ בִּדְרָכִים יְשָׁרוֹת, 'אָרְחוֹת יֹשֶׁר', רָאוּי לוֹ לִלְמֹד מִמַּעֲשֵׂי הָאָבוֹת.

'מִן הַשָּׁמַיִם יְסַיְּעוּ בְּיָדוֹ'

וּבְיַחַס לַשְּׁאֵלָה שֶׁבָּהּ פָּתַחְנוּ, אֵיךְ יִתָּכֵן לוֹמַר 'מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי' בְּעוֹד שֶׁדַּרְגָּתָם רָמָה וְנִשְׂגָּבָה עַד לִמְאֹד, יָדוּעַ מִשֵּׁם הרה"ק מִפְּשִׁיסְחָא זיע"א (שְׁפַת אֱמֶת לְקוּטִים וַיֵּרָא) שֶׁמִּשְּׁמָעוּת 'מָתַי יַגִּיעוּ' שֶׁבְּכָאן הִיא לְשׁוֹן

נְגִיעָה, הַיְינוּ שֶׁיִּהְיוּ לְמַעֲשָׂיו **בְּחִינָה שֶׁל נְגִיעָה** בְּמַעֲשֵׂי הָאָבוֹת.

אָכֵן גַּם אִם נִלְמַד אֶת הַדְּבָרִים כְּפִשׁוּטָם, מִלְּשׁוֹן הַגָּעָה לַיַּעַד, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁ**אִם הַתּוֹרָה כּוֹתֶבֶת אֶת הַמַּעֲשִׂים הַלָּלוּ עֲבוּר כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וּבְרוּר שֶׁמַּטָּרָתָהּ כְּדֵי שֶׁנִּלְמַד מֵהֶם לְמַעֲשֵׂינוּ, בְּהֶכְרֵחַ הקב"ה נוֹתֵן כֹּחַ בְּכָל יְהוּדִי לְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶם.** וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה אָמַר כְּלַפֵּי דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, שֶׁהִפְלִיג בְּמִצְוַת 'אַהֲבַת ה'' עַד כְּדֵי כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ (תְּשׁוּבָה י, ג): "וְכֵיצַד הִיא הָאַהֲבָה הָרְאוּיָה? הוּא שֶׁיֹּאהַב אֶת ה' אַהֲבָה גְּדוֹלָה יְתֵרָה עַזָּה מְאֹד, עַד שֶׁתְּהֵא נַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּאַהֲבַת ה', וְנִמְצָא שׁוֹגֶה בָּהּ תָּמִיד כְּאִלּוּ חוֹלֶה חֹלִי הָאַהֲבָה, שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה מֵאַהֲבַת אוֹתָהּ אִשָּׁה וְהוּא שׁוֹגֶה בָּהּ תָּמִיד בֵּין בְּשִׁבְתּוֹ בֵּין בְּקוּמוֹ בֵּין בְּשָׁעָה שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, יָתֵר מִזֶּה תִּהְיֶה אַהֲבַת ה' בְּלֵב אוֹהֲבָיו שׁוֹגִים בָּהּ תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁצִּוָּנוּ 'בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ', וְהוּא שֶׁשְּׁלֹמֹה אָמַר דֶּרֶךְ מָשָׁל 'כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי', וְכָל שִׁיר הַשִּׁירִים מָשָׁל הוּא לְעִנְיָן זֶה". תֵּאוּרוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם מִצְטַיֵּר לְכְאוֹרָה לְמַעְלָה מִכֹּחוֹת אֱנוֹשׁ, לְהַגִּיעַ לְכְדֵי אַהֲבָה כָּל כָּךְ עֲצוּמָה בְּרָמָה שֶׁל חֹלִי מַמָּשׁ, אֲבָל עָלֵינוּ לָדַעַת כַּנַּ"ל, שֶׁאִם הַדְּבָרִים כְּתוּבִים בַּתּוֹרָה, אֲזַי הַבּוֹרֵא נוֹתֵן כֹּחַ בָּאָדָם לְהַגִּיעַ לְדַרְגָּה שֶׁכָּזוֹ.

וּבִבְרֵכַת הַמָּזוֹן אָנוּ אוֹמְרִים "קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל", וּפֵרֵשׁ הַצַּדִּיק רַבִּי בָּרוּךְ מִמֶּזְ'יבּוּז זִיע"א (בּוּצִינָא דִּנְהוֹרָא עמ' לז): אָנוּ מְבַקְּשִׁים מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁהֲלֹא יַעֲקֹב אָבִינוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקִּדֵּשׁ הוּא אֶת עַצְמוֹ מִלְּמַטָּה, קִדְּשׁוֹ הַבּוֹרֵא מִלְּמַעְלָה, כָּךְ בְּאוֹתָהּ מִדָּה יְקַדֵּשׁ גַּם אוֹתָנוּ.

וְלָכֵן, הַשָּׂלֵב הָרִאשׁוֹן - 'חַיָּב אָדָם לוֹמַר', **שֶׁתִּמָּצֵא בְּתוֹךְ תּוֹכוֹ הַשְּׁאִיפָה**, כַּאֲשֶׁר יֵשׁ שְׁאִיפָה, שַׁיָּךְ מַצָּב שֶׁל הִתְקָרְבוּת וּתְזוּזָה לַיַּעַד הַנִּכְסָף, הָאָדָם לֹא שָׁקֵט עַל שְׁמָרָיו, הוּא עוֹשֶׂה עוֹד וְעוֹד צְעָדִים בְּתִקְוָה לְהַגְשִׁים אֶת מַטָּרָתוֹ. נִתֵּן לְכָךְ מָשָׁל מֵעִנְיְנֵי הַנַּשְׁמִיּוּת: אָדָם שֶׁמִּטְבְּעוֹ הוּא מִסְתַּפֵּק בַּהֶכְרֵחִי, לֶחֶם צַר וּמַיִם לַחַץ, תְּכוּנָה זוֹ תִּגְרֹם לוֹ שֶׁיִּתְעַצֵּל מִלְּהִתְאַמֵּץ וְלַעֲבֹד קָשֶׁה, כִּי אֶת הַהֶכְרֵחִי לוֹ - הֲלֹא יָכוֹל לְהַשִּׂיג בְּמַאֲמָץ מוּעָט. לֹא כֵן אָדָם הַשּׁוֹאֵף לְמַעֲדְנֵי מְלָכִים, הַשְּׁאִיפָה עַצְמָהּ מְהַוָּה לְגַבֵּי דִּידוֹ מֵנִיעַ לַעֲבוֹדָה קָשָׁה, לְמַאֲמָץ וּלְעָמָל, כִּי יוֹדֵעַ הוּא שֶׁהַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לְהַגְשִׁים אֶת שְׁאִיפוֹתָיו הִיא עַל יְדֵי עָמָל וִיגִיעָה. וְכָךְ אַף בְּעִנְיְנֵי הָרוּחַ, רַק אָדָם הַשּׁוֹאֵף גָּבוֹהַּ - בִּיכָלְתּוֹ לְהִתְקַדֵּם וּלְהַגִּיעַ לְהֶשֵּׂגִים.

לְהַדְמוֹת לָאָבוֹת - גַּם בְּמַעֲשֵׂי הָרְשׁוּת

עוֹד נְדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן חֲזַ"ל "מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי", מִשְׁמַע מַעֲשֶׂה בְּעָלְמָא, דְּבַר הָרְשׁוּת, לֹא מִצְוָה וְלֹא עֲבֵרָה. הַיְינוּ שֶׁרָאוּי לוֹ לְאָדָם לִהְיוֹת נִדְמֶה אַף **בְּמַעֲשֵׂי הָרְשׁוּת** לָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, לְקַדֵּשׁ אֶת מַעֲשָׂיו וּלְהַטּוֹתָם אֶל צַד הַקְּדֻשָּׁה, לְמַעַן שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְכָךְ נִצְטַוִּינוּ בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא יח, ג): "כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ", לֹא מִבַּעְיָא אִסּוּרִים וַעֲוֹונוֹת, שֶׁאֵין לַחֲטֹא בָּהֶם כְּדַרְכֵי מִצְרַיִם וּכְנַעַן, אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּמַעֲשֵׂי הָרְשׁוּת, מְצֻוִּים אָנוּ לִהְיוֹת רְחוֹקִים מִדַּרְכָּם וְצוּרַת חֲשִׁיבָתָם שֶׁל אַנְשֵׁי אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנַעַן.

עַל הַיְהוּדִי לָדַעַת, שֶׁכְּדֵי לִהְיוֹת עוֹבֵד ה' אֱמִתִּי, גַּם מַעֲשִׂים יוֹמְיוֹמִיִּים פְּשׁוּטִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, מֻכְרָחִים לִהְיוֹת 'לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ', מֻתְאָמִים לִרְצוֹן ה'. כַּאֲשֶׁר הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְסַפֶּרֶת לָנוּ לְמָשָׁל (בְּרֵאשִׁית יב, ט): "וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה", הֵיא אֵינָהּ מִתְעֶדֶת לָנוּ מִצְוָה כָּלְשֶׁהִי שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם אָבִינוּ, אֶלָּא מְסַפֶּרֶת לָנוּ מַעֲשֶׂה בְּעָלְמָא, אַבְרָהָם נָסַע מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אוּלָם מִכָּךְ שֶׁהַדָּבָר נִכְתָּב בַּתּוֹרָה, הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ יֵשׁ לוֹ 'חֶפְצָא' שֶׁל תּוֹרָה, קְדֻשָּׁתוֹ אֵינָהּ פְּחוּתָה מֵ'אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ', אוֹ 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל', **וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁגַּם הַלִּיכָתָם וּנְסִיעָתָם שֶׁל הָאָבוֹת, דִּין 'תּוֹרָה' יֵשׁ לָהּ**, שֶׁכֵּן כָּל מַעֲשֵׂיהֶם אֲפִלּוּ

הַפְּשׁוּטִים וְהַבְּסִיסִיִּים בְּיוֹתֵר, נַעֲשׂוּ לְמַעַן יִחוּד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, מִתּוֹךְ כַּוָּנָה עֲמֻקָּה לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְבוֹרֵא עוֹלָם.

עַל הָאָדָם מֻטָּלֶת הַחוֹבָה לְכַוֵּן תַּכְלִית כָּל מַעֲשָׂיו, שֶׁיִּהְיוּ עַל מְנַת לְהִתְקָרֵב לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְחוֹבָה זוֹ בֵּאֵר הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ זיע"א (עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל אָבוֹת ג, י; ה, ה) בְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא (שַׁבָּת לא, א): "מַעֲשֶׂה בְּנָכְרִי אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: גַּיְּרֵנִי עַל מְנַת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת. דְּחָפוֹ בְּאַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבְּיָדוֹ. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גַּיְּרֵיהּ. אָמַר לוֹ: דַּעֲלָךְ סְנֵי לְחַבְרָךְ לָא תַּעֲבֵיד - זוֹ הִיא כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְאִידָךְ - פֵּרוּשָׁהּ הוּא, זִיל גְּמוֹר", וּבֵאֵר הַמַּגִּיד עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁכָּךְ יֵשׁ לְפַסֵּק דְּבָרָיו שֶׁל הִלֵּל הַזָּקֵן: "מַאן דְּסָנֵי עֲלָיךְ לְחַבְרָךְ - לָא תַּעֲבֵיד", מַה שֶּׁמַּפְרִיעַ לְךָ **לְהִתְחַבֵּר** לַבּוֹרֵא - אַל תַּעֲשֶׂה, הַיְינוּ שֶׁאֵין מַעֲשָׂיו שֶׁל אָדָם - אֲפִלּוּ מַעֲשֵׂי הַחֻלִּין - רְאוּיִים לְהֵעָשׂוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן מְכֻוָּנִים הֵם לְשֵׁם יְצִירַת חִבּוּר וְקִרְבָה בֵּינוֹ לְבֵין הַבּוֹרֵא[א].

לְהִדָּמוֹת לָאָבוֹת - בְּמַעֲשִׂים וְלֹא בַּכַּוָּנָה

דָּגֵשׁ נוֹסָף יֵשׁ לִרְאוֹת בִּלְשׁוֹן חַזַ"ל "מָתַי יַגִּיעוּ **מַעֲשַׂי** לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי", וּבוֹ אַף יִמָּצֵא מָזוֹר לַשְּׁאֵלָה שֶׁפָּתַחְנוּ בָּהּ, כֵּיצַד נִתַּן לִשְׁאֹף לְדַרְגַּת הָאָבוֹת, וְכָךְ יֵאָמֵר: כַּאֲשֶׁר אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים עָשׂוּ אֵיזֶה מַעֲשֶׂה מִצְוָה, מִלְּבַד עֲשִׂיַּת הַמַּעֲשִׂים עַצְמָם, עוֹד צֵרְפוּ אֲלֵיהֶם תְּלֵי תְלֵים שֶׁל כַּוָּנוֹת עֲמֻקּוֹת וְיִחוּדִים נִשְׂגָּבִים, צֵרוּפֵי וְזִווּגֵי מִדּוֹת וּבְחִינוֹת עֶלְיוֹנוֹת, שֶׁהֲלֹא כָּאָמוּר מֵהֶם הִתְחִיל 'עוֹלַם הַתִּקּוּן', אַבְרָהָם אִישׁ הַחֶסֶד, יִצְחָק - גְּבוּרָה, יַעֲקֹב - תִּפְאֶרֶת, כָּל אֶחָד מֵהֶם תִּקֵּן בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ הַנִּשְׂגָּבָה תִּקּוּנִים עֶלְאִיִּים בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְאָכֵן בִּלְתִּי נִתַּן לְבַר יִשְׂרָאֵל מִן הַשּׁוּרָה לְהַגִּיעַ וּלְהַשִּׂיג כַּוָּנָתָם שֶׁל הָאָבוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם, אֲבָל הוֹרוּ לָנוּ חַזַ"ל שֶׁעַל הָאָדָם לִשְׁאֹף שֶׁלְּפָחוֹת **בְּמַעֲשִׂים עַצְמָם** יִהְיֶה נִדְמֶה לָאָבוֹת, כִּי לִלְמֹד מִמַּעֲשֵׂי הָאָבוֹת, בִּמְנֻתָּק מֵהַכַּוָּנוֹת וְהַמְנִיעִים הָעֲמֻקִּים, נִתַּן גַּם נִתַּן.

וְכֵן בֵּאֲרוּ בְּסִפְרָן שֶׁל צַדִּיקִים לְשׁוֹן רַשַׁ"י עַל הַפָּסוּק (בְּמִדְבַּר יב, ח) "וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה" - 'אֵינוֹ אוֹמֵר בְּעַבְדִּי מֹשֶׁה, אֶלָּא בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה, בְּעַבְדִּי אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֹשֶׁה, בְּמֹשֶׁה אֲפִלּוּ אֵינוֹ עַבְדִּי', צָרִיךְ בְּאוּר מָהֵן אֵלּוּ שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת 'מֹשֶׁה' וְ'עַבְדִּי' שֶׁכָּל אַחַת עוֹמֶדֶת בִּפְנֵי עַצְמָהּ?

אֶלָּא יְבֹאַר שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ נוֹלַד עִם נְשָׁמָה גְּבוֹהָה בִּמְיֻחָד, וְכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה - הָיְתָה בָּהֶם כַּוָּנָה עֲמֻקָּה מִצִּדּוֹ לִפְעֹל גְּדוֹלוֹת וּנְצוּרוֹת בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְזֶהוּ 'עַבְדִּי' - מִצַּד הַמַּעֲשֶׂה, וּ'מֹשֶׁה' - מִצַּד שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה. אָמַר הקב"ה "וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה", 'בְּעַבְדִּי אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֹשֶׁה', בֵּין אִם הָיָה בַּעַל מַעֲשִׂים כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת הַמַּעֲלָה, וְלֹא בַּעַל נְשָׁמָה גְּבוֹהָה כְּמֹשֶׁה, וּלְחלוּפִין, 'בְּמֹשֶׁה אֲפִלּוּ אֵינוֹ עַבְדִּי', אִלּוּ הָיָה בַּעַל נְשָׁמָה גְּבוֹהָה כִּנְשְׁמַת מֹשֶׁה, וְלֹא הָיָה בַּעַל מַעֲשִׂים גְּדוֹלִים שֶׁכָּאֵלּוּ, מִפְּנֵי אַחַת מִמַּעֲלוֹת אֵלּוּ לְבַד צָרִיךְ לִירֹא מִפָּנָיו, וּמִמֵּילָא קַל וָחֹמֶר עַתָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם 'עַבְדִּי' - מְשֻׁעְבָּד בְּמַעֲשָׂיו בְּאֹפֶן מֻחְלָט לַבּוֹרֵא, וְגַם 'מֹשֶׁה' - בַּעַל נְשָׁמָה גְּבוֹהָה, אֲשֶׁר מִכֹּחָהּ

א. יְסוֹד יָדוּעַ בְּסִפְרֵי הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁאֻמּוֹת הָעוֹלָם מְסֻגָּלִים לְהִתְנַזֵּר מֵחָמְרִיּוֹת, אוּלָם נִשְׁגָּב מִבִּינָתָם לְהָבִין עִנְיָן שֶׁל 'קְדוּשׁ הַחֹמֶר', לְכִפּוֹף אֶת הֶחָמְרִיּוֹת אֶל הַקְּדֻשָּׁה. וּבָזֶה בֵּאֲרוּ, מִפְּנֵי מַה הַגּוֹיִים יִבְעֲטוּ בַּסֻּכָּה לָעָתִיד לָבוֹא, כַּמְּבֹאָר בִּגְמָרָא (ע"ז ב, א), שֶׁכֵּן הַיְסוֹד שֶׁל סֻכָּה הוּא 'קְדוּשׁ הַחֹמֶר', אוֹכֶל יָשָׁן וּמְטַיֵּל וְהַכֹּל לְשֵׁם מִצְוָה, וְזֹאת כְּאָמוּר אֵין בְּהַשָּׂגָתָם. וּלְהֶכִי קָיְימָא לָן (רַמְבַּ"ם מעה"ק ג, ב) שֶׁאֵין מְקַבְּלִין מִן הַגּוֹיִים שְׁלָמִים רַק עוֹלוֹת, דְּלֹא שַׁיָּךְ אֲצָלָם אֲכִילָה גַּשְׁמִית שֶׁל קְדֻשָּׁה, וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים.

וְאוּלַי לְפִי זֶה, וּבְשִׁלּוּב דִּבְרֵי הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ, יֵשׁ לְבָאֵר שְׁאֵלַת הַנָּכְרִי וּתְשׁוּבַת הִלֵּל, שֶׁהַגּוֹי שָׁאַל 'גַּיְּרֵנִי עַל מְנַת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה עַל רֶגֶל אַחַת', הַיְינוּ שֶׁבְּקֹשׁ הַגּוֹי: חָפֵץ אֲנִי לְהִתְגַּיֵּר, אֲבָל עַל מְנַת שֶׁתַּסְבִּיר לִי 'בִּשְׁתֵּי מִלִּים' בְּאֵיזוֹ נְקֻדָּה תַּקְנָה לִי יַהֲדוּתִי עֲדִיפוּת, מִבְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלֹקִים, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּאֻמָּתִי לְהַשִּׂיג בְּעוֹדִי גּוֹי. וְזֶהוּ שֶׁהִצְבִּיעַ לוֹ הִלֵּל, עַל 'קְדוּשׁ הַחֹמֶר' בְּעִנְיְנֵי הָרְשׁוּת, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה הַשַּׂיֶּכֶת רַק בְּהַשָּׂגָה שֶׁל יְהוּדִי, וְלֹא בְּהַשָּׂגָה שֶׁל גּוֹי.

יוֹצֵק תֹּכֶן עָמֹק וְנִשְׂגָּב לַמַּעֲשִׂים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, וַדַּאי רָאוּי לִירֹא מִפָּנָיו.

חוֹבָתוֹ הַפְּרָטִית שֶׁל כָּל יְהוּדִי בְּעוֹלָמוֹ

בְּדֶרֶךְ נוֹסֶפֶת יֵשׁ לְבָאֵר, עַל פִּי מַה שֶּׁהִזְכַּרְנוּ בְּשִׂיחָתֵנוּ לְפָרָשַׁת נֹחַ (עמ' צ') אֶת הַמּוּבָא בִּ'יסוֹד הָעֲבוֹדָה' מֵרַבֵּנוּ הָאֲרִ"י, לְכָל יוֹם מִבְּרִיאַת הָעוֹלָם - יֵשׁ אֶת הַיִּעוּד הַמְיֻחָד לוֹ, וְכֵן לְכָל אָדָם - הַיִּעוּד הַמְיֻחָד לוֹ, וּלְכָל דּוֹר - הַיִּעוּד הַמְיֻחָד לוֹ. יֵשׁ אֲשֶׁר מֻטֶּלֶת עָלָיו שְׁלִיחוּת גְּדוֹלָה, וְיֵשׁ שֶׁמֻּטֶּלֶת עָלָיו שְׁלִיחוּת קְטַנָּה, אֲבָל הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבְּכֻלָּם - הִיא הַחוֹבָה לְבַצֵּעַ אֶת הַתַּפְקִיד עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב. וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁהִשְׂכִּיל לְהָבִין לְשֵׁם אֵיזֶה דָּבָר נִשְׁלַח לָעוֹלָם, וְזֶהוּ עִמְּק דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (במדב"ר פט"ז): "שֶׁאֵין לְךָ חָבִיב לִפְנֵי הקב"ה כְּשֶׁלִּיחַ שֶׁמִּשְׁתַּלֵּחַ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה וְנוֹתֵן נַפְשׁוֹ כְּדֵי שֶׁיִּצְלַח בִּשְׁלִיחָתוֹ", וְהָיָה אוֹמֵר הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי זוּשָׁא מֵאֲנִפּוֹלִי זַצַ"ל, שֶׁגַּם לַנַּעַל - עִם הֱיוֹתָהּ פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה יוֹתֵר מִשְּׁאַר מַלְבּוּשֵׁי הָאָדָם, יֵשׁ תַּפְקִיד גָּדוֹל, לְהָגֵן עַל הָרֶגֶל לְבַל תִּטָּנֵף בַּבּוֹץ וּלְבַל יִשְׁרְטוּ אוֹתָהּ קוֹצִים וּבְרָקָנִים, לְלַמֶּדְךָ שֶׁגַּם פְּחוּת פְּחוּתִים, מוּכָן לוֹ תַּפְקִיד וְיִעוּד בְּזֶה הָעוֹלָם.

מִמֵּילָא נִתַּן לְפָרֵשׁ: "לְעוֹלָם יֹאמַר אָדָם מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי", בְּיַחַס לְבִצּוּעַ שְׁלִיחוּת הַבּוֹרֵא, אָכֵן לָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים הָיְתָה שְׁלִיחוּת גְּדוֹלָה וְנִכְבָּדָה, וְלָנוּ יֵשׁ שְׁלִיחוּת קְטַנָּה, בְּרַם בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר, עַל הָאָדָם לִשְׁאֹף שֶׁיַּעֲלֶה בְּיָדוֹ לְקַיֵּם אֶת שְׁלִיחוּתוֹ וְתַפְקִידוֹ הָאִישִׁיִּים עֲלֵי אֲדָמוֹת, כְּשֵׁם שֶׁהָאָבוֹת הִשְׁלִימוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַגְּדוֹלִים אֶת יִעוּדָם וְתַפְקִידָם.

עַל כָּל פָּנִים, נָשׁוּב לַמֶּסֶר עִמּוֹ פָּתַחְנוּ: לְעוֹלָם אַל לוֹ לְאָדָם לְהַשְׁלִים עִם מַצָּבוֹ, אַל לוֹ לְהִתְרַגֵּל לְסֵדֶר חַיִּים שֶׁל 'בְּדִיעֲבַד', מַה שֶּׁאֲנִי לָמוּד לַעֲשׂוֹת זֶה טוֹב עֲבוּרִי, אֶלָּא יִשָּׂא עֵינָיו אֶל הֶהָרִים - אֶל הַהוֹרִים, יָרִים מַבָּטוֹ אֶל חֵקֶר מַעֲשֵׂי הָאָבוֹת, וְיִלַּבֶּה בְּקִרְבּוֹ אֶת הַשְּׁאִיפָה: 'מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי', כָּךְ רָאוּי לוֹ לְהִתְעַלּוֹת מִיּוֹם לְיוֹם, בְּתִחְלָה בְּמַעֲשִׂים, וּלְאַט לְאַט לִיצוֹק בָּהֶם תֹּכֶן וְכַוָּנָה, זֶהוּ הַ'פְּתִיחַ' שֶׁל כָּל עֲבוֹדַת 'סֵפֶר בְּרֵאשִׁית'!

'כֻּלָּם שָׁוִים לְטוֹבָה' - חֶסֶד הַבּוֹרֵא לְעַמּוּדֵי הַחֶסֶד

הַפָּסוּק הַפּוֹתֵחַ אֶת פָּרָשָׁתֵנוּ (בְּרֵאשִׁית כג, א):

"וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", וּבְרַשִׁ"י: שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה - כֻּלָּן שָׁוִין לְטוֹבָה. שׁוֹאֵל הָרַב הַקָּדוֹשׁ מֵרוּזִ'ין זִיע"א, הֲלֹא אָמְרוּ חֲזַ"ל 'אֵין וַיְהִי אֶלָּא לְשׁוֹן צַעַר', וְאִם כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁעָבְרוּ עַל שָׂרָה גַּם יְמֵי צַעַר, וְכֵיצַד נִתַּן לוֹמַר עַל 'שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה' כֻּלָּם שָׁוִים לְטוֹבָה? בִּפְרָט שֶׁהַחוֹשׁ מֵעִיד עַל כָּךְ, הֲלֹא עַד גִּיל תִּשְׁעִים הָיְתָה עֲקָרָה, וְגַם לְאַחַר שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק, כָּל עֶשֶׂר שְׁנוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת הָיָה יִשְׁמָעֵאל רוֹדֵף וּמֵצִיק לְיִצְחָק, כַּמָּה צַעַר הִצְטַעֲרָה אוֹתָהּ צַדֶּקֶת רַב יָמֶיהָ וְחַיֶּיהָ, וְרַק בְּסוֹף יָמֶיהָ זָכְתָה לִמְעַט שַׁלְוָה, עַל אֵלּוּ נִתַּן לוֹמַר שֶׁהֵם 'שָׁוִים לְטוֹבָה'[ב]?

עוֹד צָרִיךְ בֵּאוּר, הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַדְגִּישָׁה אֶת הַ'שְׁלֵמוּת' בְּיַחַס לְאַבְרָהָם וְשָׂרָה, בְּשָׂרָה נֶאֱמַר 'כֻּלָּן שָׁוִים לְטוֹבָה', וּבְאַבְרָהָם נֶאֱמַר 'וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל', מַעֲלָה כּוֹלֶלֶת הַמּוֹרָה עַל שְׁלֵמוּת שֶׁאֵין לְמַעְלָה הֵימֶנָּה, וּמַדּוּעַ עִנְיַן הַשְּׁלֵמוּת הֻדְגַּשׁ בְּאַבְרָהָם וְשָׂרָה בְּיֶתֶר שְׁאֵת, יוֹתֵר מִכָּל שְׁאַר אָבוֹת הָעוֹלָם?

מְבָאֵר הַ'נְּתִיבוֹת שָׁלוֹם': נֶאֱמַר בִּתְהִלִּים (פט, ג) "כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה", הַיְינוּ שֶׁכָּל הָעוֹלָם מֻשְׁתָּת וּמְיֻסָּד עַל מִדַּת הַחֶסֶד,

---

ב. עֵין אוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ (רִישׁ הַפָּרָשָׁה) שֶׁמִּכֹּחַ קְשָׁיוֹת אֵלּוּ חִלֵּק אֶת הַפָּסוּק לִשְׁנַיִם: "וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה" לְשׁוֹן צַעַר, אֵלּוּ מֵאָה שָׁנוֹת צַעַר, צ' שֶׁל עֲקָרוּת וְי' שֶׁל יִשְׁמָעֵאל, וּמֵאֵידָךְ "עֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים" הָיוּ "שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה" הַיְינוּ כ"ז הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ. [וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּגְמָרָא (מְגִלָּה י, ב) אָמְרוּ אֵין 'וַיְהִי' אֶלָּא לְשׁוֹן צַעַר וְלֹא 'וַיִּהְיוּ', לְכְאוֹרָה הֵבִינוּ הָאוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ וְהרה"ק מֵרוּזִ'ין שֶׁ'וַיִּהְיוּ' זֶהוּ 'וַיְהִי' לְשׁוֹן רַבִּים, וְגַם מַשְׁמָעוּתוֹ יְכוֹלָה לִהְיוֹת צַעַר].

כָּל קִיּוּם הָעוֹלָם נוֹבֵעַ מִכֹּחַ הָאֱרֶת הַחֶסֶד, כַּנַּאֲמַר (תְּהִלִּים נב, ג): "חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם", וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מִקּוֹבְּרִין זִיע"א הָיָה אוֹמֵר שֶׁכָּל יְהוּדִי וִיהוּדִי מֵכְרָח הוּא שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו יוֹם אֶחָד לְלֹא עֲשִׂיַּת חֶסֶד, יוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה חֶסֶד אֵינוֹ נִכְלָל בִּכְלַל שְׁנוֹתָיו. וְכֵן כָּתַב הַשְּׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ (ת"מ פְּסָחִים): "'עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה' - עַל כֵּן יִזָּהֵר בְּמְאֹד מְאֹד בִּגְמִילוּת חֲסָדִים. וְיִרְאֶה שֶׁלֹּא יְהֵא שׁוּם יוֹם מִימֵי חַיָּיו בְּלִי גְּמִילוּת חֲסָדִים, אוֹ בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ, אוֹ בְּנַפְשׁ דְּהַיְינוּ שֶׁמְּלַמֵּד תּוֹרָה עִם חֲבֵרוֹ אוֹ עִם בֶּן חֲבֵרוֹ. וְסִימָנָךְ: 'חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם'. עַל כֵּן, בְּכָל יוֹם וָיוֹם יְהַדֵּר אַחַר אֵיזֶה גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְאָז יִתְנַהֵג עִמּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמִדַּת הַחֶסֶד".

וְזֶהוּ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּמִדַּת הַחֶסֶד, וְאַף אַבְרָהָם אָבִינוּ פָּתַח אֶת ה'מַּהֲלָךְ' שֶׁל תִּקּוּן הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַחֶסֶד, וּמִכָּאן וְאֵילָךְ, כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָטוּת, צָרִיךְ הוּא לְהַחֲזִיק אֶת הָעוֹלָם עַל בָּסִיס שֶׁל עֲשִׂיַּת חֶסֶד.

מִטַּעַם זֶה הִפְלִיגָה הַתּוֹרָה וְהִכְבִּירָה מִלִּים לְתָאֵר אֶת מִדַּת הַחֶסֶד שֶׁהָיְתָה אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ. בַּפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת רָאִינוּ אֶת הַכְנָסַת הָאוֹרְחִים הַמֻּפְלָאָה שֶׁלּוֹ, וּכְפִי שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּאֲרֻכָּה בְּשִׂיחָתֵנוּ הַקּוֹדֶמֶת: הָיָה זֶה יוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילָתוֹ, כְּשֶׁהוּא חַלָּשׁ וְכָאוּב, וְתוֹךְ כָּךְ שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, כַּאֲשֶׁר עָבְרוּ לְיַד פֶּתַח בֵּיתוֹ שְׁלוֹשָׁה אֲנָשִׁים הַנִּדְמִים כְּעַרְבִיִּים שְׁפָלִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, יָרַד מֵרוּם מַעֲלַת הַנְּבוּאָה הָאֱלֹקִית, רָץ לִקְרָאתָם וְטָרַח לְמַלְאוֹת סְפוּקָם בְּגוּפוֹ. וְאַחַר כָּךְ מְתֹאֶרֶת בַּתּוֹרָה הַתְּפִלָּה וְהַהַפְצָרָה לְמַעַן אַנְשֵׁי סְדוֹם, עַל אַף הֱיוֹתָם 'רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד', וּבַפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ כָּל טִרְחָתוֹ לְמַעַן קִבּוּרַת שָׂרָה, שֶׁכֻּלָּהּ חֶסֶד עִם הַמֵּתִים. וְהַכֹּל **בְּמַטָּרָה לְלַמְּדֵנוּ עִנְיָן זֶה, שֶׁהַיְסוֹד וְהַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל הַכֹּל - הִיא מִדַּת הַחֶסֶד.**

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל בְּיַחַס לְתֵאוּרוֹ הַמְפֹרָט שֶׁל אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, כֵּיצַד מָצָא אִשָּׁה לְיִצְחָק אָבִינוּ (רַשִׁ"י בְּרֵאשִׁית כד, מב): "יָפָה שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים", וְלִכְאוֹרָה כֵּיצַד נִתַּן לוֹמַר כִּי סִפּוּר ה'שִׁדּוּךְ' שֶׁל יִצְחָק יָפֶה מִגּוּפֵי תּוֹרָה עַצְמָהּ? אֶלָּא מִבֵּין שִׁיטֵי הַסִּפּוּר אָנוּ מְקַבְּלִים אֶל קִרְבֵּנוּ לְמוּד גָּדוֹל: הַנִּסָּיוֹן שֶׁעָשָׂה אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם לְרִבְקָה, הָיָה כָּל כֻּלּוֹ בְּנוֹשֵׂא מִדַּת הַחֶסֶד (שָׁם פס' יד) "וְהָיָה הַנַּעֲרָ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה אֹתָהּ הֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק", וּמַדּוּעַ? כִּי יָדַע אֱלִיעֶזֶר שֶׁיִּצְחָק מִדָּתוֹ גְּבוּרָה, וּמִמֵּילָא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה קִיּוּם לְמִדָּתוֹ, מֵכְרָח לְשַׁתֵּף עִמּוֹ מִדַּת הַחֶסֶד, וְהוּא אֲשֶׁר אָמַרְנוּ- **כְּדֵי שֶׁדָּבָר יִתְקַיֵּם לְאֹרֶךְ זְמַן, מֵכְרָח הוּא לִהְיוֹת מְבֻסָּס עַל מִדַּת הַחֶסֶד.**

[וְדֶרֶךְ אַגַּב, יֵשׁ לִשְׁאֹל הֲלֹא בְּוַדַּאי יִמָּצְאוּ עוֹד בָּנוֹת גּוֹמְלוֹת חֲסָדִים, בְּאֹפֶן שֶׁכַּאֲשֶׁר יִרְאוּ אָדָם צָמֵא הַבָּא מִן הַדֶּרֶךְ יַטּוּ אֶת כַּדָּן לְהַשְׁקוֹתוֹ, וּבְמָה מָצָא אֱלִיעֶזֶר אֶת מְיֻחָדוּתָהּ שֶׁל רִבְקָה, עַד כְּדֵי שֶׁרָאָה בָּהּ רְאוּיָה לְהִדָּבֵק בְּבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עִמּוּד הַחֶסֶד?

בְּאוּר נִפְלָא בָּזֶה כָּתַב בְּסֵפֶר 'בְּאֵר מַיִם חַיִּים' (חַיֵּי שָׂרָה): הִנֵּה בְּמִדַּת הַחֶסֶד מָצִינוּ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת, הָאַחַת 'מִדַּת הָרַחֲמִים', יֵשׁ אָדָם שֶׁכַּאֲשֶׁר **רוֹאֶה מוּלוֹ אֶבְיוֹן הַמְצוּי בְּשִׁפֹּל הַמַּדְרֵגָה, נִכְמָרִים עָלָיו רַחֲמָיו וְהוּא גּוֹמֵל עִמּוֹ חֶסֶד.** אוּלָם יֶשְׁנָהּ מִדָּה גְּבוֹהָה יוֹתֵר, וְהִיא 'מִדַּת הַחֶסֶד', דְּהַיְינוּ **שֶׁהָאָדָם לָהוּט לִמְצֹא בְּנֵי אָדָם לְהֵיטִיב עִמָּם,** כְּאִשָּׁה מְנִיקָה אֲשֶׁר יֵשׁ לָהּ גּוֹדֶשׁ-חָלָב בְּדַדֶּיהָ, וְהִיא מִצְטַעֶרֶת וּמֻכְרַחַת לְמְצֹא אֶת תִּינוֹקָהּ וּלְהָנִיקוֹ, וְכֵן אוֹתוֹ 'בַּעַל חֶסֶד', אֵינוֹ מוֹצֵא מַרְגּוֹעַ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיָדוֹ מִישֶׁהוּ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ טוֹבָה, וְהוּא תָּר וּמְחַפֵּשׂ אַחַר הָעֲנִיִּים לְהֵיטִיב עִמָּם בְּכָל נַפְשׁוֹ וּמְאוֹדוֹ.

וְזוֹ הָיְתָה מִדַּת הַחֶסֶד שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהֲלֹא לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהָיָה מַכְנִיס כָּל אוֹרֵחַ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, אֶלָּא הָיָה יוֹצֵא מִפִּתְחַ אָהֳלוֹ לָתוּר וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרֵי עוֹבְרֵי דֶּרֶךְ, עַל מְנַת לְאָרְחָם בְּצֵל קוֹרָתוֹ וּלְהֵיטִיב עִמָּהֶם. וְאַף אֶת זֹאת חִפֵּשׂ אֱלִיעֶזֶר בַּמִּיעֶדֶת לְיִצְחָק, עַל כֵּן הִמְצִיא מִבְחָן עֲבוּר זֶה, וְכָךְ אָמַר אֶל לִבּוֹ: אֲבַקֵּשׁ

מֵהַנַּעֲרָה ׳הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה׳, וַאֲעוֹרֵר אֶת רַחֲמֶיהָ עָלַי, וּמִמֵּילָא יְוַדַּע, אִם הַחֶסֶד שֶׁלָּהּ נוֹבֵעַ מִצַּד הִתְעוֹרְרוּת רַחֲמִים, אֲזַי רַק תְּמַלֵּא אֶת מְבֻקָּשִׁי וְתִתֵּן לִי לִשְׁתּוֹת, אוּלָם אִם תֹּאמַר ׳שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה׳, דְּהַיְינוּ שֶׁתִּרְצֶה לְהֵיטִיב גַּם עִם הַגְּמַלִּים, **שֶׁהוּא עִנְיָן שֶׁלֹּא נִתְעוֹרְרוּ רַחֲמֶיהָ עָלָיו**, אֲזַי מוּכָח שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֶת הַמִּדַּרְגָּה הַגְּבוֹהָה שֶׁל מִדַּת הַחֶסֶד, וְחָם לְבָהּ בְּקִרְבָּהּ לִגְמֹל חֶסֶד וְלַעֲשׂוֹת טוֹב לְלֹא שֶׁהִיא מִתְבַּקֶּשֶׁת וּמִתְעוֹרֶרֶת לַדָּבָר, עַל כֵּן סִימָן הוּא שֶׁ׳אֹתָהּ הוֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק׳.].

אָכֵן הַשְׁתָּא מָצְאָה הַתְּמִיהָה מָקוֹם לָנוּחַ: אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁאַבְרָהָם וְשָׂרָה, שֶׁקִּיְּמוּ אֶת הָעוֹלָם וּבִסְּסוּ אֶת מַעֲמָדוֹ בְּמִדַּת הַחֶסֶד וְהַהֲטָבָה, לֹא זָכוּ לְחֶסֶד וַהֲטָבָה בְּיַחַס לְעַצְמָם, וְעָבְרוּ עֲלֵיהֶם שָׁנִים רַבּוֹת שֶׁל קְשִׁי וְצַעַר, הֲלֹא אָמְרוּ (שַׁבָּת קנא, ב): ״כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת - מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם״, וּמִי שֶׁגּוֹמֵל חֶסֶד, בְּפָרָט בְּמִדָּה כָּל כָּךְ אַדִּירָה כְּאַבְרָהָם וְשָׂרָה, רָאוּי שֶׁיִּזְכֶּה לְחֶסֶד בְּכָפֶל כִּפְלַיִם?

לְהַפְקִיעַ מִמַּחְשָׁבָה זוֹ, בָּאָה הַתּוֹרָה וְהִדְגִּישָׁה לָנוּ ׳כֻּלָּם שָׁוִים לְטוֹבָה׳, אַל תִּתְבּוֹנֵן בְּחַיֵּי הָאָבוֹת וְתֹאמַר שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם יָמִים שֶׁל רָעָה, אֶלָּא כֻּלָּם יָמִים שֶׁל הֲטָבָה אֵין סוֹפִית. וּבְאוֹר הַדְּבָרִים עַל פִּי מַאֲמַר חַזַ״ל (רַשִׁ״י בְּרֵאשִׁית כז, כט): ״הַצַּדִּיקִים תְּחִלָּתָם יִסּוּרִים וְסוֹפָן שַׁלְוָה״, דְּהַיְינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים **מֻכְרָחִים** לִסְבֹּל נְסִיּוֹנוֹת בְּמַהֲלַךְ חַיֵּיהֶם, יָמִים שֶׁל יִסּוּרִין, כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְ׳סוֹפָן שַׁלְוָה׳, תַּפְקִיד הַנִּסְיוֹנוֹת לְרוֹמֵם אֶת הַצַּדִּיק, לְגָרֵם לוֹ לְשַׁעְבֵּד לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְכַאֲשֶׁר מַגִּיעַ הַצַּדִּיק לִימֵי הַשַּׁלְוָה, הוּא מִתְבּוֹנֵן לַאֲחוֹרָיו וּמֵבִין כֵּיצַד לִימֵי הַצַּעַר וְהַקְּשִׁי תַּפְקִיד לֹא מְבֻטָּל בְּבִנְיַן אִישִׁיּוּתוֹ, בִּבְחִינַת ׳שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי׳, וְהַכֹּל נוֹעָד לְהָבִיא אוֹתוֹ לְתִקּוּנוֹ וְהַשְׁלָמַת יְעוּדוֹ.

אֲשֶׁר עַל כֵּן הִדְגִּישָׁה הַתּוֹרָה אֶת עִנְיַן הַשְׁלֵמוּת הֵן בִּשְׁנוֹתֶיהָ שֶׁל שָׂרָה ׳כֻּלָּן שָׁוִים לְטוֹבָה׳, וְהֵן בִּשְׁנוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם ׳וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה׳ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל׳, הַיְינוּ שֶׁכָּל הַמְּאֹרָעוֹת שֶׁאֵרְעוּ בְּחֶשְׁבּוֹן יָמָיו שֶׁל אַבְרָהָם, הֵן יְמֵי הַקְּשִׁי וְהֵן יְמֵי הַשַּׁלְוָה, הֵם שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ לִידֵי כָּךְ שֶׁבְּסוֹף יָמָיו הָיָה מְבֹרָךְ בַּכֹּל, לֹא הָיָה חָסֵר דָּבָר.

׳כֻּלָּם שָׁוִים לְטוֹבָה׳ - הַכָּרָה בְּמַתְּנַת הַזְּמַן

וּבְסֵפֶר ׳סִפּוּרִים נִפְלָאִים׳ מָצָאתִי בֵּאוּר נוֹסָף בְּדִבְרֵי רַשִׁ״י ׳כֻּלָּן שָׁוִים לְטוֹבָה׳:

מָשָׁל לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְרוֹפֵא מֻמְחֶה שֶׁמִּרְפְּאָתוֹ הָיְתָה רֵיקָה מִפְּצִינְטִים, הַחוֹלִים לֹא הִשְׁכִּילוּ לְהַכִּיר בְּעֶרְכּוֹ שֶׁל הָרוֹפֵא, וְהִדִּירוּ רַגְלֵיהֶם מִלְּטַפֵּל אֶצְלוֹ. פָּנָה הָרוֹפֵא לְאֶחָד מִידִידָיו שֶׁהָיָה יָדוּעַ בְּפִקְחוּתוֹ, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מָה עָלָיו לַעֲשׂוֹת כְּדֵי שֶׁחוֹלִים יַגִּיעוּ לְמִרְפְּאָתוֹ. עָנָה לוֹ הַיּוֹעֵץ: ״רֵאשִׁית כֹּל, כַּאֲשֶׁר מַגִּיעַ חוֹלֶה לִקְבַּע תּוֹר, אַפְלוּ אִם הַיּוֹמָן שֶׁלְּךָ רֵיק, תֹּאמַר לוֹ: ׳אֲנִי מַמָּשׁ עָמוּס, יֵשׁ תּוֹר בּוֹדֵד רַק עוֹד שְׁלוֹשָׁה שָׁבוּעוֹת...׳, וְכָךְ תַּעֲשֶׂה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד. הַחוֹלִים יִתְרַשְּׁמוּ שֶׁאַתָּה רוֹפֵא מְבֻקָּשׁ, וְיִרְאוּ בְּךָ בַּעַל עֵרֶךְ, בְּדֶרֶךְ זוֹ תִּתְמַלֵּא מִרְפְּאָתְךָ״. הָרוֹפֵא אָכֵן שָׁמַע לַעֲצַת הַיָּדִיד, וְכָךְ הִתְחִיל לִנְהֹג.

לְאַחַר מִסְפַּר יָמִים הִגִּיעַ הַיָּדִיד בְּעַצְמוֹ, וּבִקֵּשׁ לִקְבַּע תּוֹר אֵצֶל הָרוֹפֵא, וַיַּעַן לוֹ הָרוֹפֵא בְּפָנִים חֲמוּרוֹת סֶבֶר: ״הַמִּרְפָּאָה מְלֵאָה, רַק בְּעוֹד מִסְפַּר שָׁבוּעוֹת מָצוּי לִי אֵיזֶה תּוֹר בּוֹדֵד...״. נֶעֱלַב הַיָּדִיד וְאָמַר: ״אוּלַי שָׁכַחְתָּ, אֲבָל אֲנִי לְמַדְתִּי אוֹתְךָ לוֹמַר כֵּן, אָז קְצַת פֶּלֶא בְּעֵינַי שֶׁאַתָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה נֶגְדִּי, וְנוֹהֵג בִּי כְּאִלּוּ הָיִיתִי חוֹלֶה זָר וּבִלְתִּי מֻכָּר״.

וְהַנִּמְשָׁל, פְּעָמִים שֶׁכַּאֲשֶׁר פּוֹנִים לְאָדָם וְשׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ, מִפְּנֵי מָה אֵינְךָ מַגִּיעַ לִשְׁעוּר תּוֹרָה? לָמָּה אַתָּה לֹא מַקְפִּיד לְהִתְפַּלֵּל בְּמִנְיָן? הוּא נֶאֱנָח וְאוֹמֵר: ׳אֵין לִי זְמַן, כָּל כָּךְ טָרוּד אֲנִי בַּעֲסָקִים, שֶׁמַּמָּשׁ אֵינִי מוֹצֵא זְמַן פָּנוּי לְתוֹרָה וּתְפִלָּה׳. אָכֵן כַּאֲשֶׁר יַגִּיעַ אוֹתוֹ אָדָם לַשָּׁמַיִם, וְיִטְעַן טַעֲנָה זוֹ, יֹאמְרוּ לוֹ: שׁוֹטֶה

שֶׁבָּעוֹלָם! הֲלֹא אֶת הַזְּמַן נָתַן לְךָ הַבּוֹרֵא, וַעֲבוּרוֹ אֵין לְךָ זְמַן? מִצַּד אֶחָד - אַתָּה לוֹקֵחַ אֶת מַתָּנַת ה'זְּמַן' בִּשְׁתֵּי יָדַיִם, וּמִצַּד שֵׁנִי - מִתְנַכֵּר לְמִי שֶׁנָּתַן לְךָ אוֹתָהּ, וּמִתְנַהֵג עִמּוֹ כְּזָר?

וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשָׂרָה: "כֹּלֶם שָׁוִים לְטוֹבָה", הַיְנוּ שֶׁכָּל רֶגַע וְרֶגַע מִשְּׁנוֹתֶיהָ, הִשְׁכִּילָה לְהָבִין מִי נָתַן לָהּ אוֹתוֹ, וּמִמִּילָא פִּעֲמָה בָּהּ מִדַּת הַכָּרַת הַטּוֹב, וְיָדְעָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתוֹ רֶגַע כַּיָּאֶה וְכַיָּאוּת, לִצְבִירַת מִצְווֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וַעֲשִׂיַּת נַחַת רוּחַ לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ.

"וְהָסֵר שָׂטָן מִלְפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ"

אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית כג, ב): "וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ", וּבְרַשִׁ"י שָׁם: "לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ" - וְנִסְמְכָה מִיתַת שָׂרָה לַעֲקֵדַת יִצְחָק, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי בְּשׂוֹרַת הָעֲקֵדָה שְׁנִזְדַּמֵּן בְּנָהּ לִשְׁחִיטָה וְכִמְעַט שֶׁלֹּא נִשְׁחַט, פָּרְחָה נִשְׁמָתָהּ מִמֶּנָּהּ וּמֵתָה.

וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לִתְמֹהַ, מַדּוּעַ כָּתַב רַשִׁ"י עִנְיָן זֶה עַל הַמִּלִּים 'לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ', הָיָה לוֹ לִכְתֹּב זֹאת עַל 'תָּמָת שָׂרָה', לָמָּה נִסְמְכָה לַעֲקֵדַת יִצְחָק? וְעוֹד יֵשׁ לִשְׁאֹל הֲלֹא שָׂרָה גְּדוֹלָה בִּנְבוּאָה מֵאַבְרָהָם, כְּמַאֲמַר הַפָּסוּק (בְּרֵאשִׁית כא, יב): "כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ", וְכֵיצַד יוּבַן שֶׁלִּבָּהּ לֹא עָמַד לָהּ לְמִשְׁמַע בְּשׂוֹרַת הָעֲקֵדָה, בְּשׁוֹנָה מֵאַבְרָהָם שֶׁעָמַד בְּנִסָּיוֹן זֶה בְּגָאוֹן.

וּבְאֵר בְּסֵפֶר 'נְתִיבוֹת שָׁלוֹם': אָנוּ אוֹמְרִים בִּתְפִלָּה "וְהָסֵר שָׂטָן מִלְפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ", הַשָּׂטָן מַגִּיעַ לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם בְּרִשְׁתּוֹ, קֹדֶם עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה וְאַחַר עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה. **לִפְנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִצְוָה** - מֵבִיא עָלָיו נִסְיוֹנוֹת וּמְנִיעוֹת שֶׁיְּרַפּוּ אֶת יָדָיו, וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹמֵד בָּזֶה בִּגְבוּרָה, וּמְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה חֶרֶף כָּל הַקְּשָׁיִים, הַשָּׂטָן אֵינוֹ טוֹמֵן יָדוֹ בַּצַּלַּחַת, אֶלָּא מַגִּיעַ לְלִבּוֹ **אַחַר קִיּוּם הַמִּצְוָה**, וּמַכְנִיס בְּתוֹכוֹ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל גַּאֲוָה וְהִתְנַשְּׂאוּת, עַל שֶׁעָמַד בַּמִּבְחָן, וּבְכָךְ חָפֵץ הוּא לְאַבֵּד אֶת כָּל מַה שֶּׁהִשִּׂיג. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל הֶסָּרַת הַשָּׂטָן 'מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ', הֵן אֶת זֶה הַמַּקְשֶׁה עָלֵינוּ בִּתְחִלָּה, וְהֵן אֶת הַמֵּבִיא אוֹתָנוּ לִידֵי גַּאֲוָה בַּסּוֹף.

וּמְסֻפָּר שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאַחִים הַקְּדוֹשִׁים, רַבִּי פִּנְחָס בַּעַל 'הַהַפְלָאָה', וְאָחִיו רַבִּי שְׁמֶעלְקֵי מִנִּקְלְשְׁבּוּרְג זַצַ"ל, הֵחֵלּוּ לְהִתְקָרֵב לַחֲסִידוּת, וְהִגִּיעוּ אֶל חֲצַר הַמַּגִּיד הַקָּדוֹשׁ מִמֶּעזְרִיטְשׁ זִיע"א, הָיָה הַמַּגִּיד שׁוֹכֵב חָלוּשׁ מְרֻתָּק לְמִטָּתוֹ, הוּא קִבְּלָם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת: "אֵינִי מֵבִין לְשֵׁם מָה רַבָּנִים גְּדוֹלִים כְּמוֹתְכֶם צְרִיכִים לִנְסֹעַ אֵלַי מֶרְחָק שִׁשִּׁים פַּרְסָאוֹת" - הִבִּיעַ אֶת תְּמִיהָתוֹ, "אוּלָם אִם כְּבָר בָּאתֶם, אֶפְרֹט בְּאָזְנֵיכֶם כִּיצַד צָרִיךְ לִהְיוֹת סֵדֶר יוֹמוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי הַשָּׁלֵם בְּעֵינֵי תּוֹרַת הַחֲסִידוּת", וְכָךְ הִתְחִיל לִהְיוֹת מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ: הִתְגַּבְּרוּת כַּאֲרִי בַּחֲצוֹת לַיְלָה, לְקוֹנֵן עַל גָּלוּת הַשְּׁכִינָה בִּדְמָעוֹת שְׁלִישׁ, עִם כָּל הַכַּוָּנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכַוֵּן בָּזֶה. לְאַחַר מִכֵּן שִׂירַת תִּשְׁבָּחוֹת לְבוֹרֵא עוֹלָם, לְמוּד תּוֹרָה בְּהִתְלַהֲבוּת וּדְבֵקוּת שֶׁל קְדֻשָּׁה עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר, קִיּוּם כָּל הַהֲכָנוֹת הָרְאוּיוֹת לַתְּפִלָּה בַּחֲרָדָה וּבְסִלּוּדִין, וְאַזַי - הִטְעִים הַמַּגִּיד וְאָמַר - כְּשֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית לְאַחַר הֲכָנוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ, לְאַחַר סֵדֶר עֲבוֹדָה שֶׁכָּזֶה, אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר דַּרְגַּת תְּפִלָּתוֹ וְעֶרְכָּהּ, אֶלָּא הֵיכָלוֹת עֲצוּמִים נִבְנִים עַל יָדָהּ בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים... וּכְכָל שֶׁהִמְשִׁיךְ וּפֵרַט מִמַּעֲלַת הַתְּפִלָּה, כָּךְ הִתְגַּבְּרָה בְּלֵב הָאַחִים הַקְּדוֹשִׁים הַשִּׂמְחָה וְהִתְרַגְּשׁוּת, שֶׁכֵּן הַהַנְהָגוֹת שֶׁהִזְכִּיר הַצַּדִּיק, תָּמְווּ אַחַת לְאַחַת לְמַה שֶּׁהָיוּ נוֹהֲגִים הֵם דִּבֵּר יוֹם בְּיוֹמוֹ...

"אוּלָם דְּעוּ לָכֶם" הִפְטִיר הַצַּדִּיק, "שֶׁאִם בְּמַהֲלָךְ כָּל הַתְּפִלָּה, אֲפִלּוּ מַמָּשׁ בְּסוֹפָהּ, עוֹלָה בְּלֵב הָאָדָם אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה אוֹ נְדָנוּד שֶׁל גַּאֲוָה, בְּגִין כָּל טִרְחָתוֹ בַּעֲבוֹדַת ה', **אֲזַי לוֹקֵחַ אֶת כָּל הָעֲבוֹדָה שֶׁלּוֹ, כּוֹרֵכִים יַחַד אֶת הַ'תִּקּוּן חֲצוֹת', הַתִּשְׁבָּחוֹת, הַתּוֹרָה, וּמַשְׁלִיכִים הַכֹּל לִתְהוֹמָא רַבָּה, אֵין לָזֶה עֵרֶךְ כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם...**".

הָאַחִים הַקְּדוֹשִׁים נִדְהֲמוּ מֵהַדְּבָרִים הַנּוֹקְבִים, לִבָּם מָשׁ נָמַס בְּקִרְבָּם. וְאָז אָמְרוּ

לַמַּגִּיד: "אָכֵן צַדִּיקְתָּ בִּשְׁאֵלָתְךָ, כֵּיצַד זֶה נָסַעְנוּ אֵלֶיךָ שִׁשִּׁים פַּרְסָאוֹת... וְלֹא הָלַכְנוּ כָּל הַדֶּרֶךְ רַגְלִית, כִּי רְאוּיִים הַדְּבָרִים לֵילֵךְ עֲבוּרָם בָּרֶגֶל שִׁשִּׁים פַּרְסָאוֹת...".

מְזִימוֹת וְתַחְבּוּלוֹת 'הַשָּׂטָן שֶׁלְּאַחֲרָיו'

עִקְּבוֹתָיו שֶׁל 'הַשָּׂטָן מִלְּפָנֵינוּ' וְ'הַשָּׂטָן מֵאַחֲרֵינוּ', נִכָּרוֹת הֵיטֵב בְּפָרָשַׁת הָעֲקֵדָה. הִנֵּה יָדוּעַ מֵחַז"ל, שֶׁקֹּדֶם הָעֲקֵדָה הִצִּיב הַשָּׂטָן מִכְשׁוֹלִים אַדִּירִים בִּפְנֵי אַבְרָהָם אָבִינוּ, וְהִשְׁתַּדֵּל לְפַתּוֹת אוֹתוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּכָל מִינֵי פִּתּוּיִים לְהִמָּנַע מִלַּעֲשׂוֹת צִוּוּי ה', כִּדְאִיתָא בְּתַנְחוּמָא (וַיֵּרָא כב): "קִדְּמוֹ הַשָּׂטָן בַּדֶּרֶךְ **וְנִדְמֶה לוֹ כִּדְמוּת** זָקֵן אָמַר לוֹ... לֹא שָׁם הָיִיתִי כְּשֶׁאָמַר לְךָ הקב"ה 'קַח אֶת בִּנְךָ', וְזָקֵן כְּמוֹתְךָ יֵלֵךְ וְיַאֲבֵד בֵּן שֶׁנִּתַּן לוֹ לְמֵאָה שָׁנָה?... הָלַךְ מֵעָלָיו **וְנִדְמֶה לְבָחוּר** וְעָמַד עַל יְמִינוֹ שֶׁל יִצְחָק... אָמַר לוֹ: עָלוּב בַּר עֲלוּבָה כַּמָּה תַּעֲנִיּוֹת נִתְעַנִּית אִמְּךָ עַד שֶׁלֹּא נוֹלַדְתָּ, וְהַזָּקֵן הוּא הִשְׁתַּטָּה וְהוּא הוֹלֵךְ לִשְׁחָטְךָ... כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, הָלַךְ **וְנַעֲשָׂה לִפְנֵיהֶם נָהָר** גָּדוֹל, מִיָּד יָרַד אַבְרָהָם לְתוֹךְ הַמַּיִם וְהִגִּיעוּ עַד בִּרְכָּיו, אָמַר לִנְעָרָיו בּוֹאוּ אַחֲרַי יָרְדוּ אַחֲרָיו, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ עַד חֲצִי הַנָּהָר הִגִּיעוּ הַמַּיִם עַד צַוָּארוֹ...".

אָכֵן כְּשֵׁם שֶׁהַשָּׂטָן הִגִּיעַ לְהָסִית אֶת אַבְרָהָם קֹדֶם הָעֲקֵדָה, כָּךְ יֵשׁ לָנוּ לָדַעַת שֶׁהִגִּיעַ גַּם כֵּן לְאַחַר הָעֲקֵדָה, לְהַכְנִיס בְּלִבּוֹ מַחֲשֶׁבֶת גַּאֲוָה, כְּדֵי שֶׁיְּאַבֵּד אֶת כָּל הַמַּדְרֵגָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, אֶלָּא שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא נִשְׁמַע לוֹ, וְלֹא נִפְתָּה אַחַר הַגַּאֲוָה.

וְזֶהוּ שֶׁקֹּדֶם הָעֲקֵדָה נֶאֱמַר (כב, ו): "וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֹלָה וַיָּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ... וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו", דְּהַיְינוּ שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ **קָשַׁר עַצְמוֹ לְמִדַּת הַגְּבוּרָה שֶׁל יִצְחָק**, בַּעֲמִידָתוֹ כְּצוּר חַלָּמִישׁ וּכְסֶלַע אֵיתָן מוּל פִּתּוּיֵי הַיֵּצֶר, לְעֲמַת זֹאת, לְאַחַר הָעֲקֵדָה נֶאֱמַר (שָׁם פס' יט): "וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו", דְּהַיְינוּ **קָשַׁר עַצְמוֹ לְדַרְגַּת נְעָרָיו**, שֶׁהֲלֹא הֵם הָיוּ בְּשִׁפְלוּת וְשִׁבְרוֹן לֵב עַל שֶׁלֹּא זָכוּ לַחֲזוֹת בְּמַעֲמַד הָעֲקֵדָה, וְנוֹתְרוּ מֵרָחוֹק, וְאַף הוּא הִכְנִיס בְּעַצְמוֹ מִדָּה זוֹ שֶׁל שִׁפְלוּת וְשִׁבְרוֹן לֵב, וְהֶחְדִּיר בְּעַצְמוֹ כְּאִלּוּ לֹא עָשָׂה כְּלוּם, וְאֵין הוּא רָאוּי לְשׁוּם כָּבוֹד וְהַעֲרָכָה מְיֻחָדִים.

כַּאֲשֶׁר רָאָה הַיֵּצֶר הָרַע, 'הַשָּׂטָן שֶׁלְּאַחֲרָיו', כִּי עֲצָתוֹ לְהָבִיא עַל אַבְרָהָם חֵטְא הַיֵּהָרֵא לֹא צָלְחָה, רָקַם מְזִמָּה חֲדָשָׁה, לְגָרֵם לוֹ לְהַרְגִּישׁ נִדְנוּד שֶׁל חֶרְטָה וְצַעַר עַל מַעֲשֵׂהוּ, עַל כֵּן הָלַךְ לְהוֹדִיעַ אֶת שָׂרָה אִמֵּנוּ עַל עֲקֵדַת בְּנָהּ, וּלְהָבִיאָהּ לִידֵי סַכָּנָה, וּבְתוֹךְ כָּל הַצַּעַר וְהַבִּלְבּוּל שֶׁיִּהְיֶה לְאַבְרָהָם עַל פְּטִירַת אֵשֶׁת נְעוּרָיו, תָּבוֹא בְּמוֹחוֹ אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה שֶׁל 'תּוֹהֶה עַל הָרִאשׁוֹנוֹת' ח"ו, וְשׁוּב יְאַבֵּד אֶת כָּל הַמַּעֲלָה וְהַהַשָּׂגָה הָרוּחָנִית שֶׁהִשִּׂיג.

אֲשֶׁר עַל כֵּן כַּאֲשֶׁר בָּא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכּוֹתָהּ, הֶחְדִּיר לְעַצְמוֹ שֶׁבְּוַדַּאי הַפָּסוּק הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הַצָּמוּד לְפָרָשַׁת הָעֲקֵדָה, "וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", בָּא לְהַדְגִּישׁ, אֲפִלּוּ שֶׁלְּמַרְאֵה עֵינַיִם פָּרְחָה נִשְׁמָתָהּ שֶׁל שָׂרָה בָּעֵת שֶׁדִּבֵּר עִמָּהּ הַשָּׂטָן, דַּע לְךָ שֶׁלֹּא בִּגְלַל זֶה מֵתָה שָׂרָה, אֶלָּא אָז שָׁלְמוּ יָמֶיהָ, 'שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה', אֵלּוּ הַחַיִּים שֶׁנִּקְצְבוּ לָהּ מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. וְלָכֵן כָּתַב רַשִׁ"י אֶת דְּרָשַׁת 'לָמָּה נִסְמְכָה' דַּוְקָא עַל הֶסְפֵּד וּבְכִיַּת אַבְרָהָם, כִּי אַבְרָהָם בְּהֶסְפֵּדוֹ הִצְבִּיעַ עַל כָּךְ שֶׁאַדְרַבָּה, **הַפְּמִיכוּת מוֹרָה לְהֵפֶךְ**, שֶׁאֵין הָעֲקֵדָה סִבָּה לְמִיתַת אֵשֶׁת נְעוּרָיו כָּאָמוּר. וְהַכֹּל בְּמַטָּרָה לְהַצְלִיחַ וְלַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, וּלְהָסִיר אֶת 'הַשָּׂטָן מִלְּאַחֲרָיו', הַמְנַסֶּה בְּכָל דֶּרֶךְ לִגְרֹם לוֹ לִפֹּל מִמַּדְרֵגָתוֹ.

וּמִטַּעַם זֶה, בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה כ' שֶׁל 'וְלִבְכֹּתָהּ' קְטַנָּה, לְרַמֵּז שֶׁאַבְרָהָם כָּל הַזְּמַן בָּדַק אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא תִּתְעָרֵב בִּבְכִיָּתוֹ אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה שֶׁל צַעַר וּתְהִיָּה עַל מַעֲשֵׂה הָעֲקֵדָה, הוּא שִׁנֵּן לְעַצְמוֹ שׁוּב וְשׁוּב שֶׁחָלִילָה לַחְשֹׁב שֶׁמִּיתַת שָׂרָה אֵרְעָה בִּסְבַּת הָעֲקֵדָה, וְעָשָׂה כָּל מַאֲמָץ שֶׁלֹּא לִפֹּל בִּרְשָׁתוֹ שֶׁל 'הַשָּׂטָן מִלְּאַחֲרָיו', הָאוֹרֵב לוֹ וּמְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשׁוֹ.

"וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגְּזָלוֹ"

הַמְצָאוּת הַשָּׂטָן לִפְנֵי הַמְצָוָה, כְּגוֹרֵם הֶחָפֵץ לִמְנֹעַ מֵהָאָדָם לַעֲשׂוֹתָהּ, וְהַמְצָאוּתוֹ לְאַחַר הַמְצָוָה, כְּגוֹרֵם הֶחָפֵץ לְהַפְקִיעַ מֵהָאָדָם אֶת שֶׁכְּבָר זָכָה, רָמְזוּ הַצַּדִּיקִים בַּמִּקְרָא דִּתְהִלִּים (לה, י): "מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגְּזָלוֹ", אֵין עָנִי אֶלָּא עָנִי בְּדַעַת, הקב"ה מַצִּיל אֶת הֶעָנִי, הוּא הָאָדָם הֶחָפֵץ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, 'מֵחָזָק מִמֶּנּוּ', הַיֵּצֶר הָרַע הַמֵּסִית אוֹתוֹ, וּמַקְשֶׁה עָלָיו אֶת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה, וְגַם לְאַחַר שֶׁכְּבָר זָכָה בַּמִּצְוָה, מַצִּיל אוֹתוֹ 'מִגְּזָלוֹ', מֵהַיֵּצֶר הַמְנַסֶּה לִגְזֹל מִמֶּנּוּ אֶת אֲשֶׁר זָכָה, בְּכֹחַ גַּאֲוָה שֶׁלֹּא בְּמִקוֹמָהּ אוֹ חֲרָטָה וּתְהִיָּה עַל מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה.

וּמִכָּאן לְמוּד גָּדוֹל לְכָל אֶחָד מֵאִתָּנוּ, כַּמָּה רָאוּי לְהִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר מִפְּנֵי הַיֵּצֶר הָרַע. רַק כַּאֲשֶׁר אָדָם מַגִּיעַ אֱלֵי קֶבֶר, מִסְתַּיְּמִים הַנִּסְיוֹנוֹת. גַּם כַּאֲשֶׁר הַיְּהוּדִי נִצָּח אֶת הַיֵּצֶר הָרַע, לְאַחַר עָמָל וִיגִיעָה, הוּא לֹא מִתְיָאֵשׁ... לְעוֹלָם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ מְנֻצָּח... וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד, הַיֵּצֶר הָרַע אֵינוֹ נוֹתֵן שׁוּם 'יְמֵי חֶסֶד', יֵשׁ לַעֲמֹד עַל הַמִּשְׁמָר לִפְנֵי הַנִּסָּיוֹן וְאַחֲרֵי הַנִּסָּיוֹן, וְתָמִיד לְהִתְפּוֹנֵן לַנִּסָּיוֹן הַבָּא[ג]. יִצְרוֹ שֶׁל הָאָדָם אֵינוֹ מַרְפֶּה וּבְמֶרֶץ עָמֵל לְהַחְטִיאוֹ, מֵעֵת שֶׁנִּנְעַר לָצֵאת מִמְּעֵי אִמּוֹ וְעַד זִיבּוֹלָא בָּתְרַיְיתָא.

חִזְקוֹ שֶׁל 'כֹּחַ הַהִסְתַּגְלוּת'

הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים שְׁמוּאֵלֶבִיץ זַצַ"ל, רֹאשׁ יְשִׁיבַת מִיר, מְבָאֵר בְּ'שִׂיחוֹת מוּסָר' שֶׁלּוֹ, בְּאוּר נִפְלָא וְיסוֹדִי מְאֹד בַּעֲבוֹדַת ה', אֲשֶׁר שׁוֹפֵךְ אוֹר עַל הָעִנְיָן בּוֹ הִתְקַשִּׁינוּ, כֵּיצַד יִתְכֵּן שֶׁלִּבָּהּ שֶׁל שָׂרָה אִמֵּנוּ לֹא עָמַד לָהּ בְּנִסָּיוֹן הָעֲקֵדָה, לְעֵמַת אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁלֹּא הָיָה בִּנְבוּאָה כְּדַרְגַּת שָׂרָה, וְהִצְלִיחַ לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן.

מְבָאֵר הַגָּאוֹן זַצַ"ל: הַנִּסָּיוֹן שֶׁנִּתְנַסָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיָה שׁוֹנֶה מֵאֲשֶׁר אֵצֶל שָׂרָה, אַבְרָהָם עִכֵּל אֶת הַצִּוּוּי אַט אַט, כַּאֲשֶׁר מְצַוֶּה אוֹתוֹ הקב"ה עַל הָעֲקֵדָה, הוּא מְטַפְטֵף לוֹ אֶת הַמִּידָע טִפִּין טִפִּין (כב, ב): "וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק...", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אֶת בִּנְךָ' - אָמַר לוֹ שְׁנֵי בָּנִים יֵשׁ לִי, אָמַר לוֹ 'אֶת יְחִידְךָ', אָמַר לוֹ זֶה יָחִיד לְאִמּוֹ וְזֶה יָחִיד לְאִמּוֹ, אָמַר לוֹ 'אֲשֶׁר אָהַבְתָּ', אָמַר לוֹ שְׁנֵיהֶם אֲנִי אוֹהֵב, אָמַר לוֹ 'אֶת יִצְחָק'. וְלָמָּה לֹא גִּלָּה לוֹ מִתְּחִלָּה? שֶׁלֹּא לְעָרְבְּבוֹ פִּתְאוֹם, וְתָזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו וְתִטָּרֵף. **שְׁמַע מִינַּהּ שֶׁאִם הקב"ה הָיָה אוֹמֵר לוֹ מִתְּחִלָּה: "קַח נָא אֶת יִצְחָק וְהַעֲלֵהוּ לְעוֹלָה", יִתָּכֵן שֶׁהָיְתָה פּוֹרַחַת נִשְׁמָתוֹ, בְּדִיּוּק כְּפִי שֶׁאֵרַע עִם שָׂרָה אִמֵּנוּ.**

בְּתָכְנַת נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם, טְבוּעָה מִדַּת 'הַהִסְתַּגְלוּת'. גַּם הַשְׁמוּעוֹת הַקָּשׁוֹת בְּיוֹתֵר - אִם הֵן בָּאוֹת בְּצוּרָה מְאֻזֶּנֶת וְאִיטִית, הוּא יִתְרַגֵּל אֲלֵיהֶן וְיוּכַל לִחְיוֹת אִתָּן בְּשָׁלוֹם. לְעֵמַת זֹאת, בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁחֲסֵרָה הַהִסְתַּגְלוּת, נוֹצָר חֹסֶר אִזּוּן בֵּין הַמֹּחַ לַלֵּב, וְהַדָּבָר יָכוֹל לְהָבִיא לִידֵי סַכָּנַת חַיִּים מַמָּשִׁית.

הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת (סב, ב) מְסַפֶּרֶת מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן חֲכִינַאי, שֶׁהָלַךְ לְבֵי רַב וְלָמַד י"ב שָׁנָה, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁשָּׁב לְבֵיתוֹ, אַחֲרֵי תְּקוּפָה כָּל כָּךְ מְמֻשֶּׁכֶת, הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת אִשְׁתּוֹ וּמְנַפָּה קֶמַח, "הַל עֵינָהּ חֲזִיתֵיהּ, סַוִּי לְבַהּ פָּרַח רוּחָהּ", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'סַוִּי לְבַהּ' - רָאָה לִבָּהּ, כְּלוֹמַר נִדְמֶה לְלִבָּהּ פִּתְאוֹם שֶׁזֶּהוּ בַּעֲלָהּ, עֵקֶב כָּךְ פָּרְחָה נִשְׁמָתָהּ וּמֵתָה.

מַהִי כַּוָּנַת רַשִׁ"י 'נִדְמֶה לְלִבָּהּ'? כַּוָּנָתוֹ לְפָרֵשׁ שֶׁטֶּרֶם שֶׁהִבְחִינָה בּוֹ בְּעֵינֶיהָ, הָיָה נִדְמֶה לְלִבָּהּ שֶׁזֶּהוּ בַּעֲלָהּ, וּמִשּׁוּם כָּךְ פָּרְחָה נִשְׁמָתָהּ. אִלּוּ הָיְתָה מַבְחִינָה בּוֹ בְּבֵרוּר קֹדֶם לָכֵן בִּרְאִית עֵינֶיהָ, בְּרִאְיָה בְּרוּרָה, אִם כֵּן מִשָּׁעָה שֶׁהָיְתָה מַבְחִינָה בּוֹ בְּעֵינֶיהָ וְעַד שֶׁהָיָה מַגִּיעַ רֹשֶׁם הָרְאִיָּה אֶל רִגְשַׁת הַלֵּב, אֲפִלּוּ שֶׁהוּא זְמַן שֶׁל הֶרֶף עַיִן, הָיוּ מִצְטַנְּנִים מְעַט גַּעֲגוּעֶיהָ לְבַעֲלָהּ שֶׁצִּפְתָּה לוֹ י"ב שָׁנָה, וְהָיָה הַדָּבָר מִתְקַבֵּל עַל לִבָּהּ בְּשִׂמְחָה. אֲבָל כָּאָמוּר, כֵּיוָן שֶׁנִּדְמֶה לְלִבָּהּ

ג. עַיֵּן עוֹד שִׂיחָתֵנוּ לְפָרָשַׁת וְרָאֵה ('אִשְׁיחָה בְּחָקֶיךָ' דְּבָרִים עמ' קמז)

בְּטֶרֶם שֶׁהִבְחִינָה הֵיטֵב בְּעֵינֶיהָ, גָּבְרוּ גַּעְגּוּעֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁל הַפִּגִישָׁה הַפִּתְאוֹמִית, וְלִבָּהּ וְרוּחָהּ לֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בָּהֶן.

בְּמָקוֹם נוֹסָף בַּחַזַ״ל אָנוּ מוֹצְאִים עִקְבוֹתָיו שֶׁל ׳כֹּחַ הַהִסְתַּגְּלוּת׳, וְהִיא פָּרָשַׁת קְבוּרָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ. מְסֻפָּר בִּגְמָרָא (סוֹטָה יג, א): כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ הַשְּׁבָטִים לִמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, עַל מְנַת לִקְבֹּר אֶת יַעֲקֹב אָבִינוּ, בָּא עֵשָׂו לִפְנֵיהֶם וְהֵחֵל לְעַרְעֵר, אָמַר לָהֶם: בִּ׳מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה׳ יֵשׁ מָקוֹם לְאַרְבָּעָה זוּגוֹת, וּלְאַחַר שֶׁנִּקְבְּרוּ אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, נוֹתְרוּ שְׁנֵי מְקוֹמוֹת, אֲבִיכֶם קָבַר אֶת לֵאָה בְּחֶלְקוֹ, וְהַחֵלֶק הַנִּשְׁאָר - שֶׁלִּי הוּא. הַשְּׁבָטִים הִתְוַכְּחוּ עִמּוֹ, וּלְאַחַר דִּין וּדְבָרִים, עָמְדוּ הָאַחִים עַל כָּךְ שֶׁמָּצוּי אֶצְלָם שְׁטָר הַמּוֹכִיחַ אֶת מְכִירַת חֶלְקַת הַקֶּבֶר, אֶלָּא שֶׁהוּא בְּמִצְרַיִם, גָּמְרוּ בְּדַעְתָּם לִשְׁלֹחַ אֶת נַפְתָּלִי, הַקַּלִּיל כְּאַיָּלָה, שֶׁיָּבִיא אֶת הַשְּׁטָר בַּהֶקְדֵּם הָאֶפְשָׁרִי.

מְסֻפֶּרֶת הַגְּמָרָא: ״חֲשִׁים בְּרִיהּ דְּדָן, תַּמָּן הֲוָה וְיַקִּירָן לֵיהּ אוּדְנֵיהּ, (חֲשִׁים בֶּן דָּן הָיָה שָׁם, וְהוּא כְּבֵד אָזְנַיִם) אָמַר לְהוּ: מַאי הַאי? וְאָמְרוּ לֵיהּ: קָא מְעַכֵּב הַאי עַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם (שָׁאַל אוֹתָם: לָמָּה הָעִכּוּב? אָמְרוּ לוֹ: עֵשָׂו מְעַכֵּב אֶת הַקְּבוּרָה עַד שֶׁיָּשׁוּב נַפְתָּלִי מִמִּצְרַיִם). אָמַר לְהוּ: וְעַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם יְהֵא אָבִי אַבָּא מֻטָּל בְּבִזָּיוֹן? שְׁקַל קוֹלְפָּא מַחֲיֵיהּ אֲרִישֵׁיהּ״ (אָמַר לָהֶם: וְעַד שֶׁיָּשׁוּב נַפְתָּלִי יְהֵא אָבִי אַבָּא מֻטָּל בְּבִזָּיוֹן? לָקַח מַקֵּל בְּיָדוֹ וְהִכָּה בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל עֵשָׂו וּמֵת).

וְצָרִיךְ בֵּאוּר, מַדּוּעַ הִתְעוֹרֵר חֲשִׁים לְקַנֵּא לִכְבוֹד אֲבִי אָבִיו, יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי יַעֲקֹב שֶׁהָיוּ מְצוּיִין שָׁם? וּמַדּוּעַ לֹא הִרְגִּישׁוּ כֻּלָּם שֶׁאֵין לְהַרְשׁוֹת שֶׁיִּהְיֶה אֲבִיהֶם מֻטָּל בְּבִזָּיוֹן, עַד שֶׁנַּפְתָּלִי יָשׁוּב מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם?

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה הוּא, שֶׁכָּל בְּנֵי יַעֲקֹב שָׁמְעוּ אֶת עֶרְעוּרוֹ שֶׁל עֵשָׂו עַל הַקְּבוּרָה וְעָמְדוּ אִתּוֹ בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, **תּוֹךְ כְּדֵי כָּךְ הֵם הִסְתַּגְּלוּ לָעֻבְדָּה שֶׁיַּעֲקֹב אֲבִיהֶם מֻטָּל בְּבִזָּיוֹן**, וּכְבָר לֹא הִרְגִּישׁוּ אֶת הַבִּזָּיוֹן שֶׁבַּדָּבָר. לְעֻמָּתָם, חֲשִׁים שֶׁהָיָה כְּבַד שְׁמִיעָה, לֹא שָׁמַע אֶת כָּל הַטְּעָנוֹת וְלֹא הָיָה שֻׁתָּף לַמַּשָּׂא וּמַתָּן עִם עֵשָׂו, וְכֵינָן שֶׁכֵּן שָׁאַל: מַאי הַאי? וְאָז כְּשֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁעֵשָׂו מְעַכֵּב, פָּתַע פִּתְאוֹם חָדְרָה בְּמֹחוֹ הַהַכָּרָה שֶׁהִנֵּה אֲבִי אָבִיו הוֹלֵךְ לִהְיוֹת מֻטָּל בְּבִזָּיוֹן, מִיָּד בָּעֲרָה בּוֹ קִנְאַת כְּבוֹד אֲבִי אָבִיו, וּלְלֹא שְׁהִיּוֹת הֻרְגּוּ לְעֵשָׂו.

׳כֹּחַ הַהִסְתַּגְּלוּת׳ שֶׁהקב״ה הִטְבִּיעַ בָּאָדָם, הוּא הַנּוֹתֵן לוֹ אֶת הַכֹּחַ לַעֲמֹד בְּמַצָּבִים קָשִׁים. וּבְכָךְ מַסְבִּיר הַגָּאוֹן זַצַ״ל כֵּיצַד שָׂרְדוּ נְצוֹלֵי הַשּׁוֹאָה, הֲלֹא לְפִי הַתֵּאוּרִים, קְשֵׁי הַלַּחַץ וְהַיִּסּוּרִים שֶׁהָיוּ מְנַת חֶלְקָם, שָׁגְבוּ מִסִּבְלֹת בֶּן תְּמוּתָה, וְכֵיצַד זֶה בְּכָל אֹפֶן נוֹתְרוּ בַּחַיִּים? אֶלָּא הַהֶסְבֵּר הוּא, שֶׁגַּם הַתִּפְתָּה שֶׁהָיְתָה מְנַת חֶלְקָם, לֹא בָּאָה עֲלֵיהֶם פִּתְאוֹם בְּפַעַם אַחַת, כָּל פַּעַם נִהְיֶה יוֹתֵר וְיוֹתֵר גָּרוּעַ, וְאוֹתָהּ הַהַדְרָגָה - הִיא שֶׁנָּתְנָה לָהֶם אֶת הַיְכֹלֶת לְהִסְתַּגֵּל לַמַּצָּב הָאָיוֹם.

לְהִשָּׁמֵר מִ׳סַּכָּנַת הַהֶרְגֵּל׳!

אָכֵן - מַתְרִיעַ הַגָּאוֹן - מִדָּה זוֹ שֶׁל הִסְתַּגְּלוּת הַטְּבוּעָה בִּתְכוּנוֹת נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם, פְּעָמִים שֶׁעוֹמֶדֶת לוֹ לִפּוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל, בַּאֲשֶׁר הִיא גּוֹרֶמֶת לְכָל רֹשֶׁם לְהִתְפּוֹגֵג... כַּאֲשֶׁר בָּאָה אֶל הָאָדָם הִתְעוֹרְרוּת לְטוֹבָה, בַּשָּׁעָה הָרִאשׁוֹנָה הֲרֵי הִיא בּוֹעֶרֶת בּוֹ כְּאֵשׁ יוֹקֶדֶת, אֲבָל עִם הַזְּמַן הַחוֹלֵף, דּוֹעֶכֶת הָאֵשׁ קִמְעָא קִמְעָא, וַאֲזַי בְּרֹב הַמִּקְרִים הוּא נוֹטֵשׁ אוֹתָהּ הִתְעוֹרְרוּת וְשָׁב לְשִׁגְרָתוֹ.

עַל כֵּן שׂוּמָה עַל הָאָדָם לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא תִּשְׁקֹט הָאֵשׁ, וְתוֹסִיף לְלַהֵט כַּאֲשֶׁר בְּתְחִלָּה. וְאִם יָשִׂים אֶת דַּעְתּוֹ עַל הַדָּבָר הַזֶּה, יִרְאֶה בְּרָכָה בַּעֲלִיּוֹתָיו בְּמוּסָר וְיִרְאַת ה׳.

וּמָצָאנוּ בְּפֵרוּשׁ ׳הֶחָסִיד יַעְבֵּץ׳ לְפִרְקֵי אָבוֹת (א, ד) שֶׁמְּבָאֵר טַעַם הַכָּתוּב בִּיחֶזְקֵאל (מו, ט): ״הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוֹ כִּי נֹכַחוֹ יֵצֵא״, מַדּוּעַ הַנִּכְנָס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ יוֹצֵא מֵהַשַּׁעַר מִמֶּנּוּ נִכְנָס? מְבָאֵר הֶחָסִיד:

"הִקְפִּיד הקב"ה שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַשַּׁעַר ב' פְּעָמִים, פֵּן יִשְׁוֶה בְּעֵינָיו לְשַׁעַר בֵּיתוֹ וְקִירוֹת הַבַּיִת לְקִירוֹתָיו... וְזֶה הָיָה עִנְיַן חֵטְא הָעֶגֶל שֶׁהָיָה הָאֹהֶל בְּתוֹכָם עַד שֶׁמָּאֲסוּ בּוֹ, וְאָמְרוּ 'עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים', וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הִרְגִּישׁ בָּזֶה, וְנָטָה הָאֹהֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה".

חֶרְדַּת קֹדֶשׁ אוֹפֶפֶת אֶת הָעוֹלֶה בֵּית ה', בְּעֵת הִכָּנְסוֹ בְּהַר הַבַּיִת, וּכְדֵי לִשְׁמֹר עַל אוֹתָהּ חֶרְדַּת קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא תָּפוּג - הִקְפִּיד הקב"ה שֶׁלֹּא יֵצֵא דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַשַּׁעַר, **שֶׁאִם יִרְאֶה אוֹתוֹ שַׁעַר פְּעָמִים רַבּוֹת, תָּסוּר הַחֲרָדָה מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּשְׁוֶה בְּעֵינָיו כְּשַׁעַר בֵּיתוֹ וְקִירוֹת הַבַּיִת כְּקִירוֹתָיו.**

וּמִכָּאן שֶׁעַל עוֹבֵד ה' לִתֵּן דַּעְתּוֹ עַל כָּךְ, שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּאָה לוֹ הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל קְדֻשָּׁה, יִשְׁמֹר עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּדְעַךְ, וְהַרְבֵּה יֵשׁ לְאָדָם לַעֲמֹל כְּדֵי לִשְׁמֹר עַל רַעֲנָנוּתָהּ שֶׁל הַהִתְעוֹרְרוּת, שֶׁתִּשָּׁאֵר תָּמִיד בְּמַדְרֵגָתָהּ הָרִאשׁוֹנָה, וְכָךְ יַעֲלֶה מַעֲלָה מֵחַיִל אֶל חָיִל.

"נָעַר חֶרֶב בֵּינוֹ לְבֵינָה"

וּמְסֻפָּר בַּגְּבִיא (ש"א כה, מד) שֶׁכַּאֲשֶׁר רָדַף שָׁאוּל אַחַר דָּוִד, וְדָן אוֹתוֹ כְּ'מוֹרֵד מַלְכוּת', נָתַן אֶת מִיכַל אֵשֶׁת דָּוִד, לְפַלְטִי בֶּן לַיִשׁ. בִּגְמָרָא (סַנְהֶדְרִין יט, ב) מְבֹאָר שֶׁסָּבַר שָׁאוּל מִבְּחִינָה הִלְכָתִית שֶׁקִּדּוּשֵׁי דָּוִד לֹא תָּפְסוּ בָּהּ, וְלָכֵן אֵינָהּ 'אֵשֶׁת אִישׁ', וּמֻתֶּרֶת לָעוֹלָם. אוּלָם פַּלְטִי בֶּן לַיִשׁ רָאָה בְּמִיכַל 'אֵשֶׁת אִישׁ' לְדָוִד, עַל כֵּן נִמְנַע מִלָּגַעַת בָּהּ כָּל יְמֵי חַיּוֹתָהּ אֶצְלוֹ.

תֵּאוּר הַנִּסָּיוֹן הֶעָצוּם שֶׁהָיָה לְפַלְטִי בֶּן לַיִשׁ בִּהְיוֹת מִיכַל אֶצְלוֹ, מְבֹאָר בִּגְמָרָא (סַנְהֶדְרִין שָׁם): "כְּתִיב פַּלְטִי וּכְתִיב פַּלְטִיאֵל, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פַּלְטִי שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פַּלְטִיאֵל - שֶׁפָּלְטוֹ אֵל מִן הָעֲבֵרָה, מֶה עָשָׂה? נָעַר חֶרֶב בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, אָמַר: כָּל הָעוֹסֵק בְּדָבָר זֶה יִדָּקֵר בְּחֶרֶב זֶה".

מַבְהִיר הַגְּרַ"ח שְׁמוּאֵלֶבִיץ זַצַ"ל: מִמַּשְׁמָע שֶׁאָמְרוּ 'פְּלָטוֹ אֵל מִן הָעֲבֵרָה', חֲרֵי לְךָ שֶׁאִם לֹא שֶׁפְּלָטוֹ אֵל מִן הָעֲבֵרָה, לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, כִּי לְפִי הַתְּכוּנוֹת הַטִּבְעִיּוֹת שֶׁבָּאָדָם - לֹא יִתָּכֵן שֶׁיִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ בְּמַצָּב שֶׁכָּזֶה, וְהַצָּרִךְ לְגַּנֵּס מִן הַשָּׁמַיִם לְפַלְטוֹ מִן הָעֲבֵרָה. אַךְ עַדַיִן הָיָה בָּרוּר לָהֶם לַחַזַ"ל, כִּי לֹא הָיָה זוֹכֶה לְנֵס אֶלָּא עָשָׂה מִצִּדּוֹ אֶת מֵרַב הַהִשְׁתַּדְּלוּת הָאֶפְשָׁרִי לְהִמָּנַע מִן הָעֲבֵרָה, עַל כֵּן שָׁאֲלוּ מֶה עָשָׂה? וְאָמְרוּ: "נָעַר חֶרֶב בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, אָמַר: כָּל הָעוֹסֵק בְּדָבָר זֶה יִדָּקֵר בְּחֶרֶב זֶה".

בְּרַם, לִכְאוֹרָה לֹא נִתְחַוֵּר לָנוּ עֵצָה זוֹ מַה טִּיבָהּ? וּמַה תּוֹעֶלֶת יֵשׁ בַּאֲמִירָתוֹ 'כָּל הָעוֹסֵק בְּדָבָר זֶה יִדָּקֵר בְּחֶרֶב זוֹ', וַהֲלֹא הוּא עַצְמוֹ נָעַץ אֶת הַחֶרֶב וְיָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ בְּכָל שָׁעָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ עַל לֵב, וּבִרְצוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבֵרָה, מִי יְעַכֵּב בַּעֲדוֹ?

אָכֵן, כָּאן עָמַדְנוּ עַל עֵצָה עֲמֻקָּה שֶׁל פַּלְטִי בֶּן לַיִשׁ, כֵּיצַד לְהִתְמוֹדֵד עִם נִסְיוֹנוֹת. בְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה קָבַע בְּלִבּוֹ סְלִידָה מֵחֶלְטֵת מִנְּגִיעָה כָּל שֶׁהִיא בְּאִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ, אֲבָל חָשַׁשׁ שֶׁמָּא סְלִידָה זוֹ תָּפוּג הֵימֶנּוּ בְּמֶשֶׁךְ הַיָּמִים הָרַבִּים שֶׁהוּא מָצוּי עִם הָאִשָּׁה, וְאָז יִפֹּל חָלִילָה בְּרֶשֶׁת הַיֵּצֶר. וְלָכֵן בְּאוֹתָהּ שָׁעַת יְקוֹד נָעַץ חֶרֶב בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, וְהַחֶרֶב מְשַׁמֶּשֶׁת לוֹ תִּזְכֹּרֶת תְּמִידִית שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל חָלִילָה בְּאִסּוּר 'אֵשֶׁת אִישׁ', וּמְנַסֶּרֶת בִּלְבָבוֹ הַקְּרִיאָה 'כָּל הָעוֹסֵק בְּדָבָר זֶה יִדָּקֵר בְּחֶרֶב זֶה' כִּבְשָׁעָה רִאשׁוֹנָה, בָּעֵת שֶׁנָּעַץ אֶת הַחֶרֶב.

וְאָמְנָם נִשְׁתַּבַּח פַּלְטִי עַל מַעֲשֵׂהוּ, עַל הַיְכֹלֶת שֶׁלּוֹ לְהִמָּנַע מִ'הִסְתַּגְלוּת' שְׁלִילִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּהֶמְשֵׁךְ הַגְּמָרָא שָׁם (סַנְהֶדְרִין כ, א): "תָּקְפוֹ שֶׁל יוֹסֵף - עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל בֹּעַז, תָּקְפוֹ שֶׁל בֹּעַז - עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל פַּלְטִי בֶּן לַיִשׁ... מַאי דִּכְתִיב 'רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה'? 'רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל' זֶה יוֹסֵף וּבֹעַז, 'וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה' זֶה פַּלְטִי בֶּן לַיִשׁ" שֶׁהוֹעִילָה לוֹ הַחֶרֶב לִנְצֹר זִיקֵי הִתְעוֹרְרוּתוֹ לְשָׁנִים רַבּוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִן הָעֲבֵרָה.

זוֹ עֲבוֹדָה שֶׁאֲמוּרָה לְהַקִּיף כָּל יְהוּדִי בִּכְלָל, וּבֶן תּוֹרָה בִּפְרָט: פְּעָמִים רַבּוֹת אָנוּ מִתְוַדְּעִים לְחֶמְרַת עָוֹן מִסֵּתֶם מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים,

כְּמוֹ בְּטוּל תּוֹרָה, לָשׁוֹן הָרַע, בֶּרֶגַע הָרִאשׁוֹן מְאֹד מִתְעוֹרְרִים, אֲבָל בַּהֶמְשֵׁךְ אָנוּ מִתְקָרְרִים, שָׁבִים לְדַרְכֵּנוּ שֶׁבַּשִּׁגְרָה, 'וְלֹא נוֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קִרְבָּנָה'.

הָעֲצָה הַיְעוּצָה הִיא 'לִנְעֹץ חֶרֶב', לִגְרֹם לַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלֹּא תִּתְפּוֹגֵג, וְכֵיצַד נַעֲשֶׂה זֹאת? עַל יְדֵי **לִמּוּד בְּסִפְרֵי מוּסָר**. אָדָם צָרִיךְ לִקְבֹּעַ לוֹ זְמַן בְּכָל יוֹם לְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ, לִבְדֹּק בַּחוֹרִים וּבַסְּדָקִים שֶׁל נִבְכֵי נַפְשׁוֹ, בְּמַה הוּא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּפֵּר וּמֶה עָלָיו לְתַקֵּן. הַדָּבָר הֲכִי גָּרוּעַ הוּא לְהִסְתַּגֵּל לַמַּצָּב הַשְׁלִילִי. אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה, אַפִלּוּ חֲמוּרָה בְּיוֹתֵר, עַדַיִן יֵשׁ בְּלִבּוֹ חֲרָטָה, הוּא מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לָשׁוּב לְכִסְלָה, אֲבָל מִי שֶׁ'נַּעֲשֵׂית לוֹ כְּהֶתֵּר', וְהוּא מִתְרַגֵּל לַעֲבֵרָה, אֲזַי אֵין שׁוּם סִכּוּי בָּעוֹלָם שֶׁיִּפְרֹשׁ מִמֶּנָּה, הִיא הָפְכָה לְחֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מִסֵּדֶר הַיּוֹם שֶׁלּוֹ, הֶרְגֵּלוֹ נַעֲשֶׂה טֶבַע שֵׁנִי.

אֵימָתַי מְקַבֵּל הָאָדָם כֹּחַ לַעֲמֹד בְּנִסָּיוֹן?

תֵּרוּץ נוֹסָף לַשְּׁאֵלָה כֵּיצַד אַבְרָהָם אָבִינוּ עָמַד בְּנִסְיוֹן הָעֲקֵדָה, וְשָׁרָה אִמֵּנוּ לֹא עָמַד לָהּ לִבָּהּ, מְבָאֵר הַגָּאוֹן זַצַ"ל בְּהִתְבַּסֵּס עַל דִּבְרֵי הַגְּמָרָא (סַנְהֶדְרִין קז, א): "אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם אַל יָבִיא אָדָם עַצְמוֹ לִידֵי נִסָּיוֹן, שֶׁהֲרֵי דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הֵבִיא עַצְמוֹ לִידֵי נִסָּיוֹן וְנִכְשַׁל", וּבְאוֹר הָעִנְיָן, שֶׁכַּאֲשֶׁר הקב"ה מֵבִיא נִסָּיוֹן עַל הָאָדָם, אֲזַי הוּא גַּם כֵּן נוֹתֵן לוֹ אֶת הַכֹּחוֹת לַעֲמֹד בּוֹ, וְהֵלִיצוּ עַל כָּךְ אֶת מִלּוֹת הַתְּפִלָּה 'בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם', כַּאֲשֶׁר הקב"ה **גּוֹזֵר** גְּזֵרָה עַל הָאָדָם, הוּא נוֹתֵן גַּם כֹּחַ **קַיּוֹם** לַעֲמֹד בָּהּ. אֲבָל כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ לְנִסָּיוֹן, אֲזַי אֵינוֹ מְקַבֵּל אֶת הַכֹּחַ הַלָּזֶה, וְאִם כֵּן מִי יוֹדֵעַ אִם יַצְלִיחַ לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן וְלִצְלֹחַ אוֹתוֹ בְּכֹחוֹתָיו הַדַּלִּים.

וּמוּבָן מֵעַתָּה, שֶׁהָעֲקֵדָה הִיא נִסָּיוֹן שֶׁיֵּעַד לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, עַל כֵּן הוּא קִבֵּל גַּם אֶת הַכֹּחַ לַעֲמֹד בּוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן שָׂרָה אִמֵּנוּ, שֶׁהַנִּסָּיוֹן לֹא הָיָה מְיֹעָד לָהּ, לֹא הָיוּ לָהּ כֹּחוֹת לְהָכִיל נִסָּיוֹן שֶׁכָּזֶה.

הַמִּתְעַנְיֵן בַּ'נַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם' - מַכְנִיס עַצְמוֹ לְנִסָּיוֹן!

וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, מִתְבַּקֶּשֶׁת שְׁאֵלָה עַל מַהֲלָךְ זֶה, הֲלֹא עֲדַיִן לֹא נִתַּן לוֹמַר שֶׁשָּׂרָה הֵבִיאָה עַל עַצְמָהּ אֶת הַנִּסָּיוֹן, הִיא לֹא הָיְתָה צַד בַּסִּפּוּר, הַשָּׂטָן הוּא שֶׁהִגִּיעַ אֵלֶיהָ וְסִפֵּר לָהּ אֶת הַנַּעֲשָׂה, וְאִם כָּךְ סִבַּב מְסַבֵּב הַסִּבּוֹת, אֲזַי גַּם לָהּ הָיָה רָאוּי לָתֵת כֹּחַ לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן?

וּבְסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, מָצָאתִי בְּ'פִּרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר' (פל"ב) תֵּאוּר מַהֲלַךְ הָעִנְיָנִים, כֵּיצַד הוֹדִיעַ הַשָּׂטָן לְשָׂרָה עַל עֲקֵדַת יִצְחָק, וְכָךְ אִיתָא שָׁם: "וּכְשֶׁשָּׁב אַבְרָהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, חָרָה אַפּוֹ שֶׁל סַמָּאֵל שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא עָלְתָה בְּיָדוֹ תַּאֲוַת לִבּוֹ לְבַטֵּל קָרְבָּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, מֶה עָשָׂה? הָלַךְ וְאָמַר לְשָׂרָה: **הֲלֹא שָׁמַעַתְּ מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בָּעוֹלָם: אָמְרָה לוֹ: לָאו, אָמַר לָהּ: לָקַח אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וּשְׁחָטוֹ וְהִקְרִיבוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ לְעוֹלָה**, הִתְחִילָה שָׂרָה לִבְכּוֹת וּמְיַלֶּלֶת שְׁלוֹשָׁה יְבָבוֹת כְּנֶגֶד שְׁלוֹשָׁה תְּקִיעוֹת, שְׁלוֹשָׁה יְלָלוֹת כְּנֶגֶד שְׁלוֹשָׁה יְבָבוֹת, וּפָרְחָה נִשְׁמָתָהּ וּמֵתָה".

יִתָּכֵן לוֹמַר בְּזְהִירוּת מִתְבַּקֶּשֶׁת, שֶׁבְּעֶצֶם זֶה שֶׁשָּׂרָה הִתְעַנְיְנָה בְּסִפּוּרוֹ שֶׁל הַשָּׂטָן, 'שָׁמַעַתְּ מַה נַּעֲשָׂה בָּעוֹלָם?', טְמוּנָה בְּחִינָה שֶׁל 'מַכְנִיס עַצְמוֹ לְנִסָּיוֹן'. הֲלֹא אִשָּׁה צְנוּעָה אֲמוּרָה לִהְיוֹת עֲסוּקָה בְּעִנְיְנֵי בֵּיתָהּ, אוֹ בַּעֲבוֹדַת ה', לֹא אֲמוּרוֹת לְעַנְיֵן אוֹתָהּ 'חֲדָשׁוֹת' מֵהַנַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם, מַה יֵּצֵא לָהּ מִכָּךְ? וּבִפְרָט שָׂרָה אִמֵּנוּ, עָלֶיהָ נֶאֱמַר 'הִנֵּה בְאֹהֶל', כַּאֲשֶׁר שָׂאַל אוֹתָהּ הַשָּׂטָן 'שָׁמַעַתְּ מַה נַּעֲשָׂה בָּעוֹלָם?', הָיָה לָהּ לוֹמַר 'לֹא שָׁמַעְתִּי, **וְאֵינִי רוֹצָה לִשְׁמֹעַ**', אַךְ הִיא שֶׁהִתְעַנְיְנָה בַּסִּפּוּר, הֵבִיאָה עַל עַצְמָהּ אֶת הַנִּסָּיוֹן, וְאוּלַי מִפְּנֵי כֵּן לֹא קִבְּלָה כֹּחוֹת לַעֲמֹד בּוֹ.

הַכֹּל בִּגְזֵרַת עֶלְיוֹן!

הִזְכַּרְנוּ לָעֵיל בְּדִבְרֵי בַּעַל 'נְתִיבוֹת שָׁלוֹם' זַצַ"ל, שֶׁלֹּא לְחִנָּם הִסְמִיכָה הַתּוֹרָה לְפָרָשַׁת הָעֲקֵדָה אֶת הַפָּסוּק "וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה",

אֶלָּא כְּדֵי לְהַפְקִיעַ מֵהַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם, כְּאִלּוּ שָׂרָה מֵתָה בְּגִלְגַּל שֶׁסִּפֵּר לָהּ הַשָּׂטָן עַל הָעֲקֵדָה, אֵין הַדָּבָר כֵּן, וּבֶאֱמֶת בְּאוֹתוֹ רֶגַע הִגִּיעַ זְמַנָּהּ הַנִּקְצָב לָהּ מִשָּׁמַיִם, וּכְסִיּוּם הַפָּסוּק 'שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה', וְרַק סִבֵּב הקב"ה שֶׁתִּהְיֶה עֵת פְּטִירָתָהּ בָּרֶגַע שֶׁהוֹדִיעַ לָהּ הַשָּׂטָן, כְּדֵי לְהַגְדִּיל אֶת נִסָּיוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.

רַעְיוֹן זֶה, הוּא מָקוֹר שֶׁל חִזּוּק וְעִדּוּד לִבְנֵי אָדָם, אֲשֶׁר מֵחֲמָתָם נִגְרַם נֶזֶק אוֹ ח"ו מִיתָה לְאָדָם מְסֻיָּם, וְעֵקֶב כָּךְ נִמְצָאִים הֵם בְּצַעַר גָּדוֹל וּבְעַצְבוּת נוֹרָאָה, עַד כְּדֵי שֶׁאֵין הֵם יְכוֹלִים לָשׁוּב לְשִׂגְרַת חַיִּים רְגִילָה. יֵשׁ לְלַמֵּד אוֹתָם שֶׁעֲלֵיהֶם לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, לָדַעַת שֶׁכָּל מַה שֶּׁמִּתְרַחֵשׁ הוּא בִּגְזֵרַת עֶלְיוֹן וּבְהַכְרָזָה מִלְּמַעְלָה, וְהָאָדָם הוּא רַק שָׁלִיחַ לְבַצֵּעַ אֶת שֶׁנִּגְזַר, מִמֵּילָא הַתּוֹצָאָה שֶׁל מַעֲשָׂיו - הָיְתָה נִגְרֶמֶת כָּךְ אוֹ אַחֶרֶת.

בְּסֵפֶר 'יְשׁוּעָה וְנֶחָמָה' מֵבִיא מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּאֶחָד מִגְּדוֹלֵי רָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת זַצ"ל, בְּצְעִירוּתוֹ חִמֵּם בְּבֵיתוֹ מֵחַם שֶׁל מַיִם חַמִּים, וְהִנֵּה כְּשֶׁהֵרִים אֶת הַמֵּחַם לְהַעֲבִירוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, עָבְרָה לְיָדוֹ בִּתּוֹ הַקְּטַנָּה, וּבְטָעוּת נִשְׁפְּכָה כָּל תְּכוּלַת הַמֵּחַם הָרוֹתֵחַ עַל בִּתּוֹ. הַבַּת הֻחֱלָה לִזְעֹק נוֹרָאוֹת מֵרֹב כְּאֵב וְהִתְעַלְּפָה, וּמַצָּבָהּ הֻחְמִיר מְאֹד. לְאַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת שֶׁל יִסּוּרִים נוֹרָאִים הָלְכָה לְעוֹלָמָהּ. מַעֲשֶׂה זֶה גָּרַם לוֹ זַעֲזוּעַ עַד כְּדֵי עִלָּפוֹן, וּלְאַחַר מַאֲמָצִים רַבִּים הֵשִׁיבוּ אֶת רוּחוֹ.

מֵאוֹתוֹ זְמַן הִפְסִיק לִלְמֹד וּלְדַבֵּר, וְהִסְתַּגֵּר בְּתוֹךְ עַצְמוֹ בְּעַצְבוּת נוֹרָאָה, מַמָּשׁ אֹבֶד כָּל טַעַם לְחַיָּיו. כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת ה'חָזוֹן אִישׁ' זצוק"ל קָרָא לְרֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, וְאָמַר לוֹ: הָאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁבִּיכָלְתּוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים בָּעוֹלָם, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ מְסֻגָּל לַעֲשׂוֹת כְּלוּם, וְכִדְאִיתָא בִּגְמָרָא 'אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְמַטָּה אֶלָּא אִם כֵּן מַכְרִיזִין עָלָיו מִלְמַעְלָה', וְכָל מַה שֶּׁקָּרָה - הַכֹּל הוּא מִשָּׁמַיִם בִּלְבַד, וּכְאִלּוּ דָּחֲפוּ אֶת יָדְךָ מִלְמַעְלָה, וְלָכֵן הִנְּךָ חַיָּב לִשְׂכֹּחַ מֵהַכֹּל וְלַחְשֹׁב כְּאִלּוּ לֹא קָרָה כְּלוּם". וְאָכֵן קִיֵּם אוֹתוֹ גָּדוֹל אֶת דִּבְרֵי הֶחָזוֹן אִישׁ בִּשְׁלֵמוּתָם, וְזָכָה לִהְיוֹת אֶחָד מִגְּדוֹלֵי רָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת.

יְהוּדִי אָמִיד אֶחָד בְּלִיטָא, הִשְׁקִיעַ אֶת כָּל הוֹנוֹ בְּקִנְיַת יְעָרוֹת, הוּא צָפָה שֶׁמִּכִּירַת הָעֵצִים תָּנִיב לוֹ רְוָחִים גְּדוֹלִים, וְסָבַר לְהִתְעַשֵּׁר עֹשֶׁר גָּדוֹל. לְבַסּוֹף פָּרְצָה שְׂרֵפָה אַדִּירָה, אֲשֶׁר כִּלְתָה אֶת כָּל הַיְעָרוֹת, כָּךְ שֶׁבֵּין יוֹם נַעֲשָׂה עָנִי וְאֶבְיוֹן, לֹא נוֹתְרָה בְּכִיסוֹ אַף פְּרוּטָה...

הִגִּיעַ אוֹתוֹ יְהוּדִי בְּמַר נַפְשׁוֹ לְבַעַל 'בֵּית הַלֵּוִי', וּבָכָה לְפָנָיו עַל הַהַשְׁקָעָה הַטִּפְּשִׁית וְחַסְרַת הָאַחְרָיוּת שֶׁעָשָׂה, אֵיךְ שֶׁהֵנִיחַ כָּל הוֹנוֹ בְּעֵסֶק שֶׁלֹּא צָלַח. אָמַר לוֹ הַגָּאוֹן: "תָּנוּחַ דַּעְתְּךָ, הָפַכְתָּ אֶת הַסְּבָּה לִמְסוֹבֵב, טָעוּת הִיא לַחְשֹׁב שֶׁבִּגְלַל שֶׁקָּנִיתָ יְעָרוֹת הָפַכְתָּ לְעָנִי, הַהֵפֶךְ הוּא הַנָּכוֹן, בִּגְלַל שֶׁנִּגְזַר עָלֶיךָ לִהְיוֹת עָנִי, לָכֵן קָנִיתָ אֶת הַיְעָרוֹת...".

עַד הֵיכָן כֹּחַ הַמֹּסֶית מַגִּיעַ...

הִזְכַּרְנוּ לָעֵיל אֶת תֹּאוּר הַגָּעַת הַשָּׂטָן לְשָׂרָה, וְהוֹדַעְתּוֹ לָהּ עַל עֲקֵדַת יִצְחָק, כְּפִי הַמּוֹפִיעַ בְּ'פִּרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר' (פל"ב): "וּכְשֶׁשָּׁב אַבְרָהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, חָרָה אַפּוֹ שֶׁל סַמָּאֵל שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא עָלְתָה בְּיָדוֹ תַּאֲוַת לִבּוֹ לְבַטֵּל קָרְבָּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, מֶה עָשָׂה? הָלַךְ וְאָמַר לְשָׂרָה: הֲלֹא שָׁמַעַתְּ מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בָּעוֹלָם? אָמְרָה לוֹ: לָאו, אָמַר לָהּ: לָקַח אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וּשְׁחָטוֹ וְהִקְרִיבוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ לְעוֹלָה, הִתְחִילָה שָׂרָה לִבְכּוֹת וּמְיַלֶּלֶת שְׁלוֹשָׁה יְבָבוֹת כְּנֶגֶד שְׁלוֹשָׁה תְּקִיעוֹת, שְׁלוֹשָׁה יְלָלוֹת כְּנֶגֶד שְׁלוֹשָׁה יְבָבוֹת, וּפָרְחָה נִשְׁמָתָהּ וּמֵתָה".

וּבְמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (וַיֵּרָא כג) הַדְּבָרִים מוּבָאִים מְעַט בְּאֹפֶן אַחֵר: "בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָלַךְ הַשָּׂטָן אֵצֶל שָׂרָה וְנִזְדַּמֵּן לָהּ כִּדְמוּת יִצְחָק, כֵּיוָן

שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ אָמְרָה לוֹ: בְּנִי מֶה עָשָׂה לְךָ אָבִיךָ? אָמַר לָהּ: נְטָלַנִי אָבִי, וְהֶעֱלַנִי הָרִים וְהוֹרִידַנִי בְּקָעוֹת, וְהֶעֱלַנִי לְרֹאשׁ הַר אֶחָד, וּבָנָה מִזְבֵּחַ, וְסִדֵּר הַמַּעֲרָכָה, וְהֶעֱרִיךְ אֶת הָעֵצִים, וְעָקַד אוֹתִי עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְלָקַח אֶת הַסַּכִּין לִשְׁחָטֵנִי, וְאִלּוּלֵי שֶׁאָמַר לוֹ הקב״ה ׳אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר׳ כְּבָר הָיִיתִי נִשְׁחָט, לֹא הִסְפִּיק לִגְמֹר אֶת הַדָּבָר עַד שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתָהּ״.

מִכָּאן אָנוּ לְמֵדִים עַד הֵיכָן גָּדוֹל כֹּחוֹ שֶׁל הַשָּׂטָן הוּא יֵצֶר הָרַע לְהַכְשִׁיל בְּנֵי אָדָם, וְאֵלּוּ כֵּלִים אַדִּירִים וְכֹחַ כְּמַעַט בִּלְתִּי מֻגְבָּל נְתוּנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁהֲרֵי נִתְּנָה לוֹ הָרְשׁוּת לְהִתְחַפֵּשׂ לְיִצְחָק אָבִינוּ, עַד כְּדֵי הַפְחָדַת שָׂרָה אִמֵּנוּ וַהֲמָתָתָהּ, וְכָל זֶה כְּדֵי שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ יָשׁוּב מִן הָעֲקֵדָה, יִרְאֶה אֶת שָׂרָה מֵתָה מוּל פָּנָיו, וְאוּלַי יִהְיֶה תּוֹהֶה עַל מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה וְיִצְטַעֵר עַל מַעֲשֵׂה הָעֲקֵדָה, וּבְכָךְ יַפְסִיד אֶת שְׂכָרוֹ.

אָמְנָם אַבְרָהָם אָבִינוּ הֵבִין שֶׁזּוֹ עֲצַת הַיֵּצֶר, וְלֹא הִתְיַחֵס לְכָל זֶה. הוּא הִתְנַהֵג כְּאִלּוּ הָיְתָה מִיתָתָהּ שֶׁל שָׂרָה בְּאֹפֶן טִבְעִי, ״וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ״.

וְכָךְ בְּדִיּוּק עַל הָאָדָם לְהִתְנַהֵל בְּיַחַס לַמַּאֲרָעוֹת הָעוֹבְרִים עָלָיו בִּימֵי חַיָּיו, אַל לוֹ לְהִשָּׁבֵר מִן הַצָּרוֹת הַפּוֹקְדוֹת אוֹתוֹ, וְחַס וְחָלִילָה לִפֹּל מֵחֲמָתָן אוֹ לִגְרֹעַ מֵעֲבוֹדָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ. **צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּרוּר לוֹ שֶׁפְּעֻלּוֹת אֵלּוּ נוֹבְעוֹת מִמַּעֲשֵׂה שָׂטָן**, הָרוֹצֶה לְהַכְשִׁילוֹ וּלְהַפִּילוֹ, וְאִם מוֹרִיד אֲפִלּוּ מְעַט מֵעֲבוֹדָתוֹ - מַשְׂלִים בָּזֶה רְצוֹן יוֹצְרוֹ הָרַע וּמְמַלֵּא אֶת חֶפְצוֹ.

לְהָסִיר הַמַּסְוֶה מֵעַל פְּנֵי הַשָּׂטָן

הַגָּאוֹן מִפּוֹנִיבֶז׳ רַבִּי יוֹסֵף שְׁלֹמֹה כַּהֲנֶמָן זַצַ״ל, נָהַג לְסַפֵּר לְתַלְמִידָיו אֶת אֲשֶׁר שָׂח לוֹ בִּהְיוֹתוֹ לוֹמֵד בְּרַאדִין רַבִּי צְבִי לְוִינְסוֹן זַצַ״ל, חֲתָנוֹ שֶׁל הֶחָפֵץ חַיִּים, עֲבָדָה מֻפְלָאָה עַל אֱמוּנַת הַבִּרְזֶל שֶׁל חוֹתְנוֹ הַגָּדוֹל.

בַּתְּקוּפָה שֶׁהֶחָפֵץ חַיִּים רָכַשׁ לוֹ חֲנוּת מַכֹּלֶת קְטַנָּה מִכְּסָפִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ בִּירֻשָּׁה, הָיְתָה רַעְיָתוֹ מוֹכֶרֶת בַּחֲנוּת, וְאִלּוּ הוּא יָשַׁב וְלָמַד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הַמְּקוֹמִי כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וְשָׁב מְאֻחָר בַּלַּיְלָה. פַּרְנָסָתָם הָיְתָה בִּדְחַק, אַךְ אִשְׁתּוֹ לֹא הִתְלוֹנְנָה עַל כָּךְ מֵעוֹלָם.

פַּעַם בְּבוֹאוֹ הַבַּיְתָה, מָצָא הֶחָפֵץ חַיִּים אֶת רַעְיָתוֹ כְּשֶׁהִיא מִתְיַפַּחַת בְּבֶכִי. הִתְבָּרֵר שֶׁהָאוֹפֶה כְּבָר הִפְסִיק לִמְכֹּר לָהֶם לֶחֶם בְּהַקָּפָה עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם הַחוֹב הַגָּדוֹל שֶׁהִצְטַבֵּר, בְּנֵי בֵיתוֹ נֶאֶלְצוּ אֵיפוֹא לְהִסְתַּפֵּק בַּאֲכִילַת תַּפּוּחֵי אֲדָמָה טְבוּלִים בְּצִיר דָּגִים לְלֹא פְּרוּסַת לֶחֶם. הָעֻבְדָּה הֵסֵבָּה כַּמּוּבָן הִתְרַגְּשׁוּת רַבָּה לְרַעְיָתוֹ הַצְּנוּעָה, שֶׁרָאֲתָה בְּמוֹ עֵינֶיהָ אֶת יְלָדֶיהָ סוֹבְלִים חֶרְפַּת רָעָב, וְיוֹתֵר מִכָּל הִצְטַעֲרָה עַל שֶׁאֵין לָהּ פְּרוּסַת לֶחֶם לְהָנִיחַ לִפְנֵי בַּעֲלָהּ הַגָּדוֹל כְּ׳פַּת שַׁחֲרִית׳.

בְּרַם הֶחָפֵץ חַיִּים - הִטְעִים רַבִּי צְבִי - חָזָה אֶת כָּל הַמִּתְרַחֵשׁ מִנְּקֻדַּת רְאוּת שׁוֹנָה לְגַמְרֵי, הוּא רָאָה בְּעֻבְדָּה זוֹ הִתְגָּרוּת וְהִתְנַכְּלוּת הַיֵּצֶר כְּלַפָּיו, הַזּוֹמֵם לְבַטְּלוֹ מִתּוֹרָה. מִיָּד קָם מִמּוֹשָׁבוֹ, הִתְיַצֵּב מְלוֹא קוֹמָתוֹ, וְקָרָא בְּקוֹל רָם: **״שָׂטָן שָׂטָן! אַתָּה רוֹצֶה לְהַפְרִיעַ לִי מֵהַלִּמּוּד? אוֹתִי לֹא תְּפַתֶּה בִּמְאוּמָה, לֹא יוֹעִיל לְךָ דָּבָר, אֲנִי אַמְשִׁיךְ בְּדַרְכִּי...!״**.

סִפֵּר הָרַב שַׁךְ זַצַ״ל: לְרַבֵּנוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זַצַ״ל הָיְתָה נֶכְדָּה שֶׁהִתְאָרְסָה וְעָמְדָה לִבְנוֹת בַּיִת שֶׁל תּוֹרָה, רַבָּה הָיְתָה הַתְּכוּנָה לִקְרַאת הַחֲתֻנָּה, וּלְפֶתַע חָלְתָה הַכַּלָּה וְנִפְטְרָה. מוּבָן שֶׁהַשֶּׁבֶר הָיָה גָּדוֹל וְהָאֵבֶל הָיָה רַב. אוֹתָהּ עֵת סִיֵּם הֶחָפֵץ חַיִּים לְחַבֵּר אֶת אֶחָד מִכַּרְכֵּי הַ׳מִּשְׁנָה בְּרוּרָה׳, בְּעֵת שֶׁהָיָה הוּא לְבַדּוֹ בְּחַדְרוֹ, שָׁמְעוּהוּ אוֹמֵר: **״שָׂטָן שָׂטָן! אֲנִי יוֹדֵעַ מַהוּ רְצוֹנְךָ, אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁשְּׂאִיפָתְךָ וּמַטָּרָתְךָ לְבַלְבְּלֵנִי וּלְהַעֲכִיר אֶת רוּחִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא אוּכַל לְהַמְשִׁיךְ בְּחִבּוּר שְׁאַר חֶלְקֵי הַ׳מִּשְׁנָה בְּרוּרָה׳, וַהֲרֵינִי מַצְהִיר וּמַכְרִיז בְּאָזְנֶיךָ שֶׁהַדָּבָר לֹא יַעֲלֶה בְּיָדְךָ! דַּע לְךָ שֶׁאֶתְחַזֵּק וְאֶתְגַּבֵּר וַאֲסַיֵּם אֶת חִבּוּרִי...!״**.

הַכֹּל כְּדַאי לַשָּׂטָן... וּבִלְבַד לִשְׁבֹּר בֶּן עֲלִיָּה!

וּמִפֶּרֶס הַמַּעֲשֶׂה[ד], עַל הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף פַּיְימֶר רַבָּה שֶׁל סְלוּצְק, אֲשֶׁר בְּעוֹדוֹ צָעִיר לְיָמִים נִתְיַתֵּם מֵאָבִיו, וְאִמּוֹ שְׁלָחַתּוּ לִישִׁיבַת וולוז'ין, לִלְמֹד מִפִּי הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים מִוולוז'ין תַּלְמִיד הַגְּרָ"א.

יוֹסֶל"ה הָיָה שַׁקְדָן עָצוּם וְעִלּוּי גָּדוֹל, לָמַד בְּהַתְמָדָה רַבָּה יוֹמָם וְלַיְלָה, וְנִמְנָה בֵּין בְּחִירֵי הַיְשִׁיבָה. יוֹם אֶחָד הִגִּיעַ מִכְתָּב מֵעִירוֹ, הַמִּכְתָּב הִגִּיעַ לִידֵי הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים, וּבוֹ כָּתְבָה הָאֵם שֶׁקָּשֶׁה לָהּ לְנַהֵל לְבַדָּהּ אֶת בֵּית הַמִּסְחָר, הַפִּדְיוֹן הוֹלֵךְ וּפוֹחֵת מִיּוֹם לְיוֹם, עֵקֶב כָּךְ פַּרְנָסַת הַיְלָדִים מַמָּשׁ בְּקֹשִׁי, וְהִיא מְבַקֶּשֶׁת מִמֶּנּוּ יָבוֹא לַעֲזֹר לָהּ בְּמִסְחָרָהּ. גָּנַז רַבִּי חַיִּים אֶת הַמִּכְתָּב וְלֹא מְסָרוֹ לְתְעוּדָתוֹ.

לְאַחַר כַּמָּה שָׁבוּעוֹת הִגִּיעַ מִכְתָּב נוֹסָף, בּוֹ הִתְלוֹנְנָה הָאֵם לִבְנָהּ עַל שֶׁלֹּא הֵשִׁיב לְמִכְתָּבָהּ, וְלֹא בָּא לְהָקֵל מֵעָלֶיהָ אֶת עֻלָּהּ. וְרַבִּי חַיִּים גָּנַז גַּם מִכְתָּב זֶה.

עָבְרוּ כַּמָּה חֳדָשִׁים, וְהִגִּיעַ מִכְתָּב מֵהָאֵם הַכּוֹתֶבֶת לִבְנָהּ שֶׁפָּרְצָה בַּחֲנוּתָם שְׂרֵפָה, וְהֵם נוֹתְרוּ בְּחֹסֶר כֹּל, חַיָּב הוּא לַחֲזֹר וּלְשַׁקֵּם אֶת הָעֵסֶק. גַּם מִכְתָּב זֶה נִגְנַז.

עָבַר פֶּרֶק זְמַן, וְשׁוּב הִגִּיעַ מִכְתָּב מֵהָאָחוֹת הַגְּדוֹלָה: הָאֵם חוֹלָה אֲנוּשָׁה, וּלְמַעַן הָאֵם אַל יִתְאַכְזֵר אֲלֵיהֶם וְיָשׁוּב לְבֵיתוֹ. גַּם אֶת הַמִּכְתָּב הַזֶּה גָּנַז רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה.

לְאַחַר זְמַן קָצָר הִגִּיעַ מִכְתָּב שֶׁסִּפֵּר שֶׁהָאֵם נִפְטְרָה הָאֲחָיוֹת נוֹתְרוּ יְתוֹמוֹת בְּלֹא אָב וְאֵם וּמְשַׁוְּעוֹת הֵן שֶׁאֲחִיהֶן הַגָּדוֹל יָשׁוּב לְבֵיתוֹ וִיפַרְנְסָן. אַף מִכְתָּב זֶה גָּנַז הַגְּרַ"ח זַצַ"ל.

עָבְרוּ כַּמָּה שָׁנִים, וְרַבִּי יוֹסֵף הָיָה לְבָחִיר הַיְשִׁיבָה. שְׁמוֹ הָלַךְ לְפָנָיו, וְהוּא נִשְׁתַּדֵּךְ בְּשִׁדּוּךְ הָגוּן. כְּשֶׁבָּא לְהַפְרֵד מֵרַבּוֹ, הִגִּישׁ לוֹ הַגְּרַ"ח אֶת כָּל הַמִּכְתָּבִים... קָרַע רַבִּי יוֹסֵף קְרִיעָה וְהִתְעַלֵּף. כְּשֶׁעוֹרְרוּהוּ, שָׁאַל אֶת רַבּוֹ: מַדּוּעַ הִסְתִּיר מִמֶּנּוּ כָּל זֹאת כָּל אוֹתָן שָׁנִים?

אָמַר לוֹ: "**דַּע לְךָ שֶׁהַכֹּל הָיָה מַעֲשֵׂה שָׂטָן, הוּא רָאָה שֶׁעָתִיד אַתָּה לִהְיוֹת גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, וְהָיָה כְּדַאי לְפָנָיו לְשָׁרֵף עֲיָרָה שְׁלֵמָה, לַהֲרֹג נְפָשׁוֹת וּלְאַמְלֵל מִשְׁפָּחָה, וּבִלְבַד שֶׁיַּפְרִיעַ לְךָ חוּר לִגְדֹּל בַּתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת חַיִל בְּלִמּוּדָיו. וּכְלוּם רָצִיתָ שֶׁיִּצְלִיחַ בְּמַעֲשָׂיו וְשִׁמְזְמָתוֹ תַּעֲלֶה בְּיָדוֹ!**".

הַתּוֹרָשָׁה שֶׁל הַמִּדּוֹת

כַּאֲשֶׁר אַבְרָהָם אָבִינוּ מְבַקֵּשׁ מֵעַבְדּוֹ אֱלִיעֶזֶר שֶׁיִּמְצָא אִשָּׁה לִבְנוֹ יִצְחָק, הוּא מַזְהִיר אוֹתוֹ (בְּרֵאשִׁית כד, ג): "וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ... כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק".

אַבְרָהָם אָבִינוּ אֵינוֹ מוּכָן בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לְשַׁדֵּךְ אֶת בְּנוֹ עִם בְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי, רַק כַּלָּה מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁבְּחָרָן תָּנִיחַ אֶת דַּעְתּוֹ. וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לִתְמֹהַּ, הֲרֵי גַּם מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ, וּבְמַה טוֹבִים הֵם מִן הַכְּנַעֲנִים? מְבָאֵר בַּעַל 'אַבְנֵי נֵזֶר' (שֵׁם מִשְׁמוּאֵל חַיֵּי שָׂרָה): הַכְּנַעֲנִים הָיוּ מֻשְׁחָתִים מִבְּחִינָה מוּסָרִית, כְּפִי שֶׁהַתּוֹרָה מַזְכִּירָה פְּעָמִים רַבּוֹת 'תּוֹעֲבוֹת אֶרֶץ כְּנַעַן', וּשְׁחִיתוּת הַמִּדּוֹת עוֹבֶרֶת בְּתוֹרָשָׁה לַבָּנִים. וְאִלּוּ בְּאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הָיוּ הָאֲנָשִׁים מֻשְׁחָתִים רַק בְּדֵעוֹת, הָיוּ סוֹגְדִים לַתָּרָפִים וְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וּשְׁחִיתוּת הַדֵּעוֹת - אֵינָהּ עוֹבֶרֶת בְּתוֹרָשָׁה לַבָּנִים.

וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב הָרַ"ן בִּדְרָשׁוֹתָיו (דְּרוּשׁ ה'): "לָזֶה מֵאֲשֶׁר הָיוּ בְּנוֹת כְּנַעַן מֻטְבָּעִים בִּתְכוּנוֹת רָעוֹת, הָיוּ בּוֹחֲרִים הָאָבוֹת לְהִתְרַחֵק מֵהֶם, וּלְהִתְדַּבֵּק בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מֻטְבָּע בְּאוֹתָן הַתְּכוּנוֹת הָרָעוֹת גַּם כִּי הָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, לְפִי שֶׁאוֹתָן הַתְּכוּנוֹת מִתְעַבְּרוֹת וְנִמְשָׁכוֹת

ד. עַיֵּן לְקַמָּן (עמ' תקט) מַעֲשֶׂה זֶה בְּהַרְחָבָה, וּבְסִגְנוֹן שׁוֹנֶה בְּמִקְצָת.

בְּזַרְעָם, וְהֵם כְּמוֹ חֹלִי הַגּוֹף נִקְרָאִים בְּסִפְרֵי הָרְפוּאָה חֳלָאִים יְרֵשִׁיִּים״.

'שׁוֹרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה'

דֶּרֶךְ יְסוֹד זֶה, **הָרוֹאֶה אֶת הַמִּדּוֹת כְּעוֹמְדוֹת בְּבִסִּים הַתּוֹרָשָׁה**, מִתְבָּאֲרִים אַף הַפְּסוּקִים הָעוֹסְקִים בְּעָנְשָׁהּ שֶׁל עֲדַת קֹרַח (בְּמִדְבַּר טז, כז): ״וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם״, וְכָתַב רַשִׁ״י: ״בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה קָשָׁה הַמַּחֲלֹקֶת, שֶׁהֲרֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַטָּה אֵין עוֹנְשִׁין אֶלָּא עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה, **וְכָאן אָבְדוּ אַף יוֹנְקֵי שָׁדַיִם**״.

וְיֵשׁ לַעֲמֹד עַל כָּךְ, מַדּוּעַ אָנוּ מוֹצְאִים שֶׁבְּמַחֲלֹקֶת אוֹבְדִים אַף יוֹנְקֵי שָׁדַיִם? וַהֲלֹא אִם גְּדוֹלִים חָטְאוּ, הַלָּלוּ מֶה חָטְאוּ?

וּבְאֵר הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים שְׁמוּאֵלְבִיץ זַצַ״ל, עַל פִּי דִּבְרֵי רַשִׁ״י (דְּבָרִים כא, יא): ״בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה נֶהֱרָג עַל שֵׁם סוֹפוֹ, הִגִּיעָה תּוֹרָה לְסוֹף דַּעְתּוֹ, סוֹף שֶׁמְּכַלֶּה מָמוֹן אָבִיו וּמְבַקֵּשׁ לְמוּדוֹ וְאֵינוֹ מוֹצֵא, וְעוֹמֵד בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים וּמְלַסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה יָמוּת זַכַּאי וְאַל יָמוּת חַיָּב״. וְלִכְאוֹרָה מֵהֵיכָן הַבְטָחוֹן שֶׁבֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה יַמְשִׁיךְ וְיִתְגַּבֵּר בְּדַרְכּוֹ הָרָעָה וְלֹא יִהְיֶה נִחָם עַל מַעֲשָׂיו? אֶלָּא גִּלּוּ לָנוּ חַזַ״ל (סַנְהֶדְרִין קז, א) שֶׁ׳בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה׳ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בְּמִקְרֶה, אֶלָּא הוּא **גְּדוּל הַבָּא מִשֹּׁרֶשׁ הַתַּאֲוָה**, אָבִיו חָשַׁק לוֹ לְנִשּׂוּאִין בִּשְׁבוּיָה גּוֹיָה יְפַת תֹּאַר, וּמָקוֹר בִּלְתִּי טָהוֹר שֶׁכָּזֶה - וַדַּאי יַצְמִיחַ גְּדוּלִים רָעִים, שֶׁכְּבָר בְּתִחָלָתָם אָנוּ יוֹדְעִים מַה יִּהְיֶה בְּסוֹפָם, עַל כֵּן צַוָּתָה תּוֹרָה לַהֲמִיתוֹ עוֹד בְּקַטְנוּתוֹ, **שֶׁכֵּן אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת מִדּוֹת וּתְכוּנוֹת רָעוֹת כָּאֵלּוּ הַמְּבוּעוֹת בְּאִישִׁיּוּתוֹ**.

וְכָתַב הָרַמְבַּ״ן עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים כט, יז) ׳פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה׳ - ״פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ רַע, שֶׁיִּפְרַח וְיִשְׂגֶּה וּבַיָּמִים הַבָּאִים יוֹצִיא פְּרָחִים רָעִים וְיַצְמִיחַ מְרוֹרוֹת... **כִּי הָאָב שֹׁרֶשׁ, וְהַבֵּן נֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו יִפְרֶה**״.

וּמֵעַתָּה יִתְבָּאֲרוּ דִּבְרֵי רַשִׁ״י לְגַבֵּי מִיתַת יוֹנְקֵי שָׁדַיִם בְּגִינָהּ שֶׁל מַחֲלֹקֶת, מֵאַחַר וְהָאָבוֹת בַּעֲלֵי מַחֲלֹקֶת, וְהֵם שֹׁרֶשׁ פּוֹרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה - הֲרֵי וַדַּאי אַף בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם יִהְיוּ בַּעֲלֵי מַחֲלֹקֶת כְּמוֹתָם, וְיוֹתֵר מֵהֶם, שֶׁהֲרֵי הַשֹּׁרֶשׁ יִפְרַח וְיִשְׂגֶּה אֵצֶל הַבָּנִים, וְעַל כֵּן אוֹבְדִים כֻּלָּם אֲפִלּוּ יוֹנְקֵי שָׁדַיִם, שֶׁהַלֹּא מוּטָב יָמוּתוּ זַכָּאִים וְאַל יָמוּתוּ חַיָּבִים.

וְזֶהוּ עֹמֶק דִּבְרֵי רַשִׁ״י ״בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה קָשָׁה מַחֲלֹקֶת״ - דְּהַיְינוּ עַד הֵיכָן מִדַּת הָרַעַל וְהָאֶרֶס הַמְּצוּיִים בְּבַעֲלֵי מִדּוֹת רָעוֹת, שֶׁאָנוּ בְּטוּחִים שֶׁשֹּׁרֶשׁ מֵרָעַל זֶה בְּהֶכְרֵחַ יַצְמִיחַ מְרוֹרוֹת אֵצֶל הַבָּנִים, וְרָאוּי שֶׁיּוּמְתוּ אַף יוֹנְקֵי שָׁדַיִם.

אָכֵן יְסוֹד זֶה טָמוּן גַּם כֵּן בְּדִבְרֵי רַשִׁ״י הַקָּדוֹשׁ (בְּרֵאשִׁית יא, ט), אֲשֶׁר שׁוֹאֵל: מַדּוּעַ אַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל נִשְׁמְדוּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה הֻפִּיצָם ה׳ אַף לֹא הִשְׁמִיד אוֹתָם, הֲלֹא אַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה חָטְאוּ בִּכְפִירָה בָּעִקָּר?: ״וְכִי אֵי זוֹ קָשָׁה, שֶׁל דּוֹר הַמַּבּוּל אוֹ שֶׁל דּוֹר הַפַּלָּגָה? אֵלּוּ לֹא פָּשְׁטוּ יָד בָּעִקָּר, וְאֵלּוּ פָּשְׁטוּ יָד בָּעִקָּר כִּבְיָכוֹל לְהִלָּחֵם בּוֹ, וְאֵלּוּ נִשְׁטְפוּ, וְאֵלּוּ לֹא נֶאֶבְדוּ מִן הָעוֹלָם״. מְתָרֵץ רַשִׁ״י: **״אֶלָּא שֶׁדּוֹר הַמַּבּוּל הָיוּ גְּזֵלָנִים וְהָיְתָה מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם לָכֵן נֶאֶבְדוּ, וְאֵלּוּ הָיוּ נוֹהֲגִים אַהֲבָה וְרֵעוּת בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר שָׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֲחָדִים. לָמַדְתָּ שֶׁשָּׁנוּי הַמַּחֲלֹקֶת וְגָדוֹל הַשָּׁלוֹם״**. הֲרֵי אוֹמֵר, כַּאֲשֶׁר יֵשׁ בְּעָיָה שֶׁל מִדּוֹת קְלֻקָּלוֹת וּמַשְׁחָתוֹת - אֲזַי אֵין שׁוּם תַּקָּנָה.

וְהָיָה אוֹמֵר הַגָּאוֹן רַבִּי אֵלְיָהוּ אֱלִיעֶזֶר דֶּסְלֶר זַצַ״ל (מִכְתָּב מֵאֵלְיָהוּ ח״ה): ״מַרְגְּלָא בְּפוּמֵיהּ דְּהַ׳סַּבָּא מִקֶּלֶם׳: כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ מִדָּה טוֹבָה עִקָּרִית, שֶׁבְּכֹחָהּ לַהֲפֹךְ אֶת הָאָדָם כֻּלּוֹ לְטוֹב. וְכֵן מִדָּה רָעָה עִקָּרִית שֶׁיְּכוֹלָה לַהֲפֹךְ אֶת כֻּלּוֹ לְרַע, עַל כֵּן יִרְאֶה הָאָדָם בְּמַה הוּא טוֹב בְּיוֹתֵר

וְיִשְׁתַּדֵּל לְהַגְדִּילוֹ, וְיִרְאֶה חֶסְרוֹנוֹ הַיּוֹתֵר גָּדוֹל וְיִשְׁתַּדֵּל לְתַקְּנוֹ, וּבָזֶה וַדַּאי יַגִּיעַ לְיִעוּד חֶלְקוֹ״.

חֲשִׁיבוּת תִּקּוּן הַמִּדּוֹת בְּעֵינֵי גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל

סִפֵּר הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים קְרַיְזְוִירְט זַצַ״ל גַּאֲבַ״ד אַנְטְוֶרְפֶּן: מַעֲשֶׂה בְּרַב פְּלוֹנִי שֶׁבָּא לְהִתְיַעֵץ עִם הֶחָזוֹן אִישׁ בְּנוֹגֵעַ לַשִּׁדּוּךְ בִּשְׁבִיל בַּת-מִשְׁפַּחְתּוֹ, הַשּׁוֹאֶפֶת לְהָקִים בַּיִת שֶׁל תּוֹרָה, וְהִיא עַצְמָהּ בִּתּוֹ שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם גָּדוֹל שֶׁנִּסְפָּה בַּשּׁוֹאָה. הִזְכִּיר הָרַב לִפְנֵי הֶחָזוֹן אִישׁ כַּמָּה וְכַמָּה הַצָּעוֹת שֶׁל לַמְדָנִים מֻבְהָקִים, וְדָחָה אוֹתָן. לְבַסּוֹף הִצִּיעַ הֶחָזוֹן אִישׁ מִצִּדּוֹ, בָּחוּר אֶחָד שֶׁלֹּא נֶחְשַׁב לְלַמְדָן מֻבְהָק. תָּמַהּ הָרַב הַשּׁוֹאֵל עַל שֶׁמַּצִּיעוֹ. אָמַר לוֹ הֶחָזוֹן אִישׁ:

״...בִּשְׁדּוּךְ צְרִיכִים לִשְׁפּט עַל פִּי מַבָּט לְמֻרְחָקִים... יֵשׁ אֶחָד וְהוּא תַּלְמִיד חָכָם בֶּן תַּלְמִיד חָכָם, אֶלָּא שֶׁמַּחֲמַת מִדּוֹתָיו יִתְכֵּן שֶׁדַּוְקָא אֶצְלוֹ תִּפָּסֵק שַׁרְשֶׁרֶת הַזָּהָב... וְיֵשׁ בָּחוּר שֶׁהוּא פָּחוֹת לַמְדָן אוּלָם בַּעַל מִדּוֹת מְצֻיָּנוֹת, יֵרֵא שָׁמַיִם מֻרְבִּים, וְהוּא שֶׁיִּזְכֶּה לְהָקִים דּוֹרוֹת מְבֹרָכִים שֶׁל בְּנֵי תּוֹרָה...״.

מְסֻפָּר עַל הַגָּאוֹן רַבִּי זַלְיג רְאוּבֵן בֶּענְגִיס זַצַ״ל (רַאֲבַ״ד יְרוּשָׁלַיִם) שֶׁכַּאֲשֶׁר עָמַד לְקַבֵּל רַבָּנוּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, הָלַךְ אֶל רַבּוֹ הַנְּצִי״ב מִוולוֹז׳ין זַצַ״ל כְּדֵי לִשְׁאֹל אֶת פִּיו, מַה צָּרִיךְ רַב בְּיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כְּדֵי לְהַכְשִׁיר עַצְמוֹ לְשַׁמֵּשׁ כְּרַב.

אָמַר לוֹ הַנְּצִי״ב: בְּנִי, אָמְנָם דָּבָר חָשׁוּב הוּא בְּיוֹתֵר בִּשְׁבִיל הָרַב לִהְיוֹת בָּקִי בְּשַׁ״ס וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ, אֲבָל בְּעִקָּר יֵשׁ לָשִׂים לֵב לִשְׁפּוּר הַמִּדּוֹת. כִּי בִּלְי זֶה אִי אֶפְשָׁר לְרַב לְשַׁמֵּשׁ בְּרַבָּנוּת.

סִפֵּר אֶחָד מִתַּלְמִידֵי יְשִׁיבַת פּוֹנִיבֶז׳, מַעֲשֶׂה שֶׁהוּא עַצְמוֹ הָיָה עֵד רְאִיָּה וּשְׁמִיעָה לוֹ: בְּאֶחָד מִימֵי חֹדֶשׁ נִיסָן תשמ״ו הִתְחַבַּטְתִּי כֵּיצַד לִפְתֹּר בְּעָיָה מְסֻיֶּמֶת שֶׁהֵעִיקָה עָלַי מְאֹד. הֶחְלַטְתִּי לְהַצִּיעַ אֶת סְפֵקוֹתַי לִפְנֵי רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה רַבֵּנוּ הגרא״מ שַׁךְ זַצַ״ל וְנִכְנַסְתִּי לְבֵיתוֹ. וְאוּלָם נֶאֱלַצְתִּי לְהַמְתִּין, שֶׁכֵּן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְקַיְּמָה אֲסֵפָה חֲשׁוּבָה בְּחַדְרוֹ.

וְהִנֵּה נִכְנַס לְפֶתַע הַמַּשְׁגִּיחַ רַבִּי חַיִּים פְּרִידְלַנְדֶּר זַצַ״ל, מַרְאֵה פָּנָיו הָיָה נוֹרָא וְאָיוֹם בְּאֹפֶן שֶׁקָּשֶׁה לְתָאֵר, שֶׁכֵּן חָזַר אָז מִסִּדְרַת טִפּוּלִים בְּחוּ״ל. אַךְ לְעֵמַת זֹאת מִצַּב רוּחוֹ הָיָה שָׁלֵו וְרָגוּעַ. הִצַּעְתִּי בְּפָנָיו אֶת בְּעָיָתִי קֹדֶם שֶׁאֶכָּנֵס אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה. בְּרֶגַע זֶה שָׁלַח הגרא״מ שַׁךְ לִקְרֹא לְרַבִּי חַיִּים שֶׁיִּכָּנֵס לְחַדְרוֹ. וְאָז, רוֹאֶה אֲנִי אֶת רַבִּי חַיִּים אוֹמֵר להגרא״מ שַׁךְ כַּמָּה מִשְׁפָּטִים, וְאֶחָד מֵרַבָּנֵי הַיְשִׁיבָה שֶׁהָיָה נוֹכֵחַ בַּחֶדֶר פּוֹרֵץ בְּבֶכִי מַר וְקוֹלָנִי. תָּמַהְתִּי לְפַשֵּׁר בֶּכִי זֶה בְּנוֹכְחוּת רַבִּי חַיִּים. אַחַר כָּךְ הֵשִׁיב הָרַב שַׁךְ לְרַבִּי חַיִּים כַּמָּה מִלִּים וּבָזֶה נִפְרְדוּ לְשָׁלוֹם.

מַה מְּאֹד נִדְהַמְתִּי לִשְׁמֹעַ לְאַחַר מִכֵּן מֵהָרַב שֶׁנָּנַח בַּחֶדֶר אֶת אֲשֶׁר אֵרַע: רַבִּי חַיִּים שָׁאַל אֶת הגרא״מ שַׁךְ שְׁאֵלָה: הֵיוֹת וְהָרוֹפְאִים הִגִּיעוּ לְמַסְקָנָה שֶׁלֹּא נוֹתַר לוֹ לְרַבִּי חַיִּים, לְחָיוֹת יוֹתֵר מִשְּׁבוּעַיִם, חָפֵץ הוּא לָדַעַת מֶה הָעֲבוֹדָה הַחֲשׁוּבָה בְּיוֹתֵר הַמֻּטֶּלֶת עָלָיו בַּזְּמַן הַקָּצָר שֶׁנּוֹתַר לוֹ. וְהגרא״מ שַׁךְ הֵשִׁיב לוֹ עַל אֲתָר: ״עֲבוֹדַת תִּקּוּן הַמִּדּוֹת! חַיָּבִים לַעֲמֹל וּלְשַׁפֵּר אֶת הַמִּדּוֹת עַד הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן!״.

הַתַּפּוּחִים - לֹא נוֹפְלִים רָחוֹק מֵהָעֵץ

כַּאֲשֶׁר בַּעַל וְאִשָּׁה מְקִימִים בַּיִת בְּיִשְׂרָאֵל, מֻכָּרָח הוּא לִהְיוֹת מֻשְׁתָּת עַל מִדּוֹת טוֹבוֹת. הַטַּעַם הַבָּרוּר וְהַפָּשׁוּט לְכָךְ, שֶׁאִלּוּ הַבַּיִת מֻשְׁתָּת עַל מִדּוֹת רָעוֹת, כֻּלּוֹ יִהְיֶה לְבַעַר מֵאֵשׁ הַמַּחְלֹקֶת וְהַמְּרִיבָה, וְתִסְתַּלֵּק שְׁכִינָה מִבֵּינֵיהֶם. אַךְ לְדָבְרֵנוּ לָעֵיל, טַעַם נוֹסָף יֵשׁ בַּדָּבָר: מִדּוֹת רָעוֹת עוֹבְרוֹת בְּתוֹרָשָׁה, וְכַאֲשֶׁר הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה אֵינָם מְתַקְּנִים אֶת מִדּוֹתֵיהֶם - אֲזַי גַּם הַתּוֹלָדוֹת שֶׁיִּוָּלְדוּ לָהֶם יִהְיוּ בַּעֲלֵי מִדּוֹת רָעוֹת וּמֻשְׁחָתוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאֲשֶׁר מִתְאַמְּצִים בְּנֵי הַזּוּג

בַּעֲבוֹדַת הַמִּדּוֹת, הָעֲנָפִים יִהְיוּ דּוֹמִים לַשָּׂרָשִׁים, וְיִזְכּוּ בְּבָנִים יְשָׁרִים וְטוֹבִים.

עַד כַּמָּה תָּלוּי דּוֹר הַתּוֹלָדוֹת בִּיסוֹד מַדְרֵגָתָם שֶׁל הַהוֹרִים, נִתַּן לִלְמֹד מֵהַנֶּאֱמָר בְּפָרָשַׁת וַיְחִי (בְּרֵאשִׁית מח, ח-ט): "וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה", וּבְרַשִׁ"י: "בִּקֵּשׁ לְבָרְכָם וְנִסְתַּלְּקָה שְׁכִינָה מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁעָתִיד יָרָבְעָם וְאַחְאָב לָצֵאת מֵאֶפְרַיִם, וְיֵהוּא וּבָנָיו מִמְּנַשֶּׁה: וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה - מֵהֵיכָן יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לִבְרָכָה", מַמְשִׁיכָה הַתּוֹרָה: "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו בָּנַי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "בָּזֶה - הֵרְאָה לוֹ שְׂטַר אֵרוּסִין וּשְׁטַר כְּתֻבָּה, וּבִקֵּשׁ יוֹסֵף רַחֲמִים עַל הַדָּבָר וְנָתָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ".

וְלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ, מָה עִנְיָן שְׂטַר אֵרוּסִין וּכְתֻבָּה לְהַרְגָּשַׁת יַעֲקֹב אָבִינוּ כִּי אֵלּוּ אֵינָם רְאוּיִים לִבְרָכָה?

אֶלָּא כַּאֲשֶׁר מַבְחִינִים בַּפֹּגֶם הַמָּצוּי בַּצֶּאֱצָאִים, יֵשׁ לְחַזֵּר אַחַר הַיְסוֹד וְהַשֹּׁרֶשׁ, "מֵהֵיכָן יָצְאוּ אֵלּוּ", עַל כֵּן הוֹצִיא יוֹסֵף שְׂטַר אֵרוּסִין וּכְתֻבָּה, לְהַרְאוֹת שֶׁמִּמָּקוֹר טָהוֹר יָצְאוּ אֵלּוּ.

וּבָזֶה יֵשׁ לְיַשֵּׁב אֶת הַשְּׁאֵלָה הַמְפֻרְסֶמֶת, עַל הַפָּסוּק הַנֶּאֱמָר בְּגֵרוּשׁ הָגָר (שָׁם כא, יז): "כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנַּעַר בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם", וּבְרַשִׁ"י: "בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם - לְפִי מַעֲשִׂים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עַכְשָׁיו הוּא נִדּוֹן וְלֹא לְפִי מַה שֶּׁהוּא עָתִיד לַעֲשׂוֹת". וְקָשֶׁה, הֲלֹא לָמַדְנוּ שֶׁבֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה נִדּוֹן עַל שֵׁם סוֹפוֹ? אֶלָּא בְּכָךְ נָעוּץ הַהֶבְדֵּל, בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה מְקוֹרוֹ טָמֵא, מִתַּאֲוַת אָבִיו לְאֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר, גּוֹיָה שֶׁהֻתְּרָה בְּ'דִּיעֲבַד' כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרַע, עַל כֵּן סוֹפוֹ בָּרוּר וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה. לְעֻמַּת זֹאת יִשְׁמָעֵאל שֶׁמְּקוֹרוֹ טָהוֹר, תָּמִיד יֵשׁ לוֹ אֶת הַבְּחִירָה הֶחָפְשִׁית לִבְחֹר בְּטוֹב וּלְשַׁנּוֹת אֶת עָתִידוֹ.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חַזַ"ל (סַנְהֶדְרִין עא, א): "בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה לֹא הָיָה וְלֹא עָתִיד לִהְיוֹת, וְלָמָּה נִכְתַּב - דְּרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר". וְיֵשׁ לִשְׁאֹל, מִנַּיִן הָיָה בָּרִי לָהֶם לַחַזַ"ל שֶׁבֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינוֹ שַׁיָּךְ בְּמְצִיאוּת? מִבָּאֵר רֹאשׁ יְשִׁיבַת סְלַבּוֹדְקָא הַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק אַיְזִיק שֶׁר זַצַ"ל: הֲלֹא בֶּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה נֶאֱמַר "וְתָפְשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל שַׁעַר מְקוֹמוֹ", הוֹרִים שֶׁהִגִּיעוּ לְדַרְגָּה כָּזוֹ נִשְׁגָּבָה, עַד כְּדֵי שֶׁמּוּכָנִים לִמְסֹר אֶת בְּנָם לְמִיתָה, בַּעֲבוּר צִוּוּי וּרְצוֹן ה', לֹא יִתָּכֵן בָּעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. שֶׁהֲרֵי כְּפִי שֶׁבֵּאַרְנוּ, הַתּוֹלָדוֹת דּוֹמִים בְּטָהֳרָתָם כְּפִי הַשֹּׁרֶשׁ הַטָּהוֹר שֶׁל הַהוֹרִים, וּמִמֵּילָא מֻכְרָחִים אָנוּ לְהַגִּיעַ לְמַסְקָנָה שֶׁ"בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה לֹא הָיָה וְלֹא עָתִיד לִהְיוֹת", **שֶׁכֵּן פַּעַר שֶׁכָּזֶה בֵּין הוֹרִים לִבְנָם, לֹא שַׁיָּךְ בִּמְצִיאוּת.**

[וּבָזֶה יֵשׁ לְבָאֵר בְּדֶרֶךְ צַחוּת אֶת נַסַּח בִּרְכַּת הַצִּבּוּר בְּשָׁעָה שֶׁמַּכְנִיס אָדָם אֶת בְּנוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ: "כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לִבְרִית כָּךְ יִכָּנֵס לְתוֹרָה וְלֻחָּפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים", שֶׁאֵין זֶה אִחוּל אֶלָּא קְבִיעַת עֶבְדָּה: אוֹתָם כֹּחוֹת וּתְכוּנוֹת שֶׁעִמָּם נִכְנַס לִבְרִית, וַאֲשֶׁר טְבוּעִים בּוֹ מִכֹּחַ מִדּוֹתֵיהֶם שֶׁל הוֹרָיו, הֵם יְלַוּוּ אוֹתוֹ גַּם כֵּן כְּשֶׁיִּלְמַד תּוֹרָה, וְיִכָּנֵס לְחֻפָּה, כִּי הַכֹּל תָּלוּי בַּיְסוֹד וּבַשֹּׁרֶשׁ].

לֹא נִסִּים... מַעֲשִׂים!

חֲשִׁיבוּת הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת לְהַעֲמַדַת צֶאֱצָאִים, עָמְדָה אַף בִּבְסִיס מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, כַּאֲשֶׁר בָּחַר אִשָּׁה לְיִצְחָק. אַף עַל פִּי שֶׁהִבְחִין בְּעֵינָיו כִּי הַמַּיִם עָלוּ לְקִרְאָתָהּ שֶׁל רִבְקָה, לֹא הִטָּה מוֹפֵת זֶה אֶת לִבּוֹ, אֶלָּא בָּחַר לִבְחֹן אוֹתָהּ דַּוְקָא בְּמִדַּת הַחֶסֶד וְהַנְּתִינָה, וְיָפֶה הִתְבַּטֵּא עַל כָּךְ הַצַּדִּיק רַבִּי יְחֶזְקֵאל מִקּוּזְמִיר זיע"א: "מִדָּה טוֹבָה אַחַת עוֹלָה עַל מֵאָה נִסִּים וּמוֹפְתִים".

גַּם בְּיִצְחָק אָבִינוּ עַצְמוֹ, מָצִינוּ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֱלִיעֶזֶר סִפֵּר לוֹ כָּל מַהֲלַךְ שְׁלִיחוּתוֹ הַפְּלִאִי (בְּרֵאשִׁית כד, סו) "וַיְסַפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה", וּבְרַשִׁ"י: "גִּלָּה לוֹ נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ שֶׁקִּפְּצָה לוֹ הָאָרֶץ וְשֶׁנִּזְדַּמְּנָה לוֹ רִבְקָה בִּתְפִלָּתוֹ", לְכְאוֹרָה אֵיזוֹ הוֹכָחָה טוֹבָה יוֹתֵר לִשְׁלֵמוּתָהּ שֶׁל רִבְקָה

מֵהַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה ה' לֶאֱלִיעֶזֶר בִּמְצִיאָתָהּ? אוּלָם מִעִּיד הַכָּתוּב "וַיִּבְאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁחָזְרוּ אוֹתָן ג' מַתָּנוֹת שֶׁפָּסְקוּ מִן הָאֹהֶל בְּמוֹת שָׂרָה, הַיְינוּ שֶׁמְּצָאָהּ שְׁלֵמָה בְּמַעֲשִׂים וּבְמִדּוֹת, רַק לְאַחַר מִכֵּן נֶאֱמַר "וַיֶּאֱהָבֶהָ, וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ", וְלֹא קֹדֶם לָכֵן.

מִדּוֹת טוֹבוֹת - הַבָּסִיס לְבַיִת נֶאֱמָן

פַּעַם נִשְׁאַל הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל קַנְיֶבְסְקִי זַצַ"ל, אֵלּוּ מַעֲלוֹת צְרִיכִים לְחַפֵּשׂ בְּבָחוּר שֶׁמְּבַקְּשִׁים לְקַחְתּוֹ לְחָתָן? וְהֵשִׁיב: "אֵינָנּוּ צְרִיכִים הַרְבֵּה מַעֲלוֹת, רַק שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים בִּלְבַד: הַתְמָדָה, שֵׂכֶל יָשָׁר וּמִדּוֹת טוֹבוֹת".

וּכְשֶׁנִּשְׁאַל מִיָּד: אִם הוּא מַתְמִיד וְשַׁקְדָן גָּדוֹל בַּתּוֹרָה, הֲלֹא מִמֵּילָא כְּבָר יֵשׁ לוֹ מִדּוֹת טוֹבוֹת...? הֵשִׁיב: "בְּוַדַּאי יֵשׁ כָּאֵלּוּ שֶׁאִלּוּ לֹא לָמְדוּ תּוֹרָה הָיוּ רַחֲמָנָא לִיצְלָן בְּגֶדֶר חַיּוֹת טוֹרְפוֹת, רוֹצְחִים, וְעַל יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בִּשְׁקִידָה - נִגְמְלוּ מִכָּל זֶה. אֲבָל עֲדַיִן לֹא מֻכְרָח שֶׁיִּהְיוּ בַּעֲלֵי מִדּוֹת טוֹבוֹת. אֶלָּא רַק מִי שֶׁעוֹבֵד עַל זֶה, בִּלְמוּד הַמּוּסָר הַרְבֵּה, בִּבְדִיקַת מַצָּבוֹ הָרוּחָנִי תָּמִיד, וּבִשְׁבִירַת מִדּוֹתָיו וּרְצוֹנוֹתָיו - אָז נִהְיֶה לְבַעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת".

בְּהִזְדַּמְּנוּת אַחֶרֶת כַּאֲשֶׁר שָׁאַל בָּחוּר אֶת הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל קַנְיֶבְסְקִי זַצַ"ל, עַל מֶה עָלָיו לַעֲמֹד וְלִדְרֹשׁ מֵהַמְּדֻבֶּרֶת? הֵשִׁיב לוֹ: "כְּסָפִים וְחִיצוֹנִיּוּת הֵם דְּבָרִים טוֹבִים כְּשֶׁמִּתְאַפְּשֵׁר לְהַשִּׂיגָם. אַךְ כְּשֶׁלֹּא "הוֹלֵךְ" אֵין לַעֲמֹד עַל זֶה. אֲבָל מִדּוֹת טוֹבוֹת - עַל זֶה אִי אֶפְשָׁר לְוַתֵּר בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן! כִּי אִם אֵין לָאִשָּׁה מִדּוֹת טוֹבוֹת - יֵשׁ גֵּיהִנֹּם בַּבַּיִת!" וְחָזַר עַל כָּךְ מִסְפַּר פְּעָמִים.

בָּחוּר מְבֻגָּר, שֶׁהָיָה מִתְגּוֹרֵר בְּבֵיתוֹ יַחַד עִם אִמּוֹ הָאַלְמָנָה הַקְּשִׁישָׁה, הִתְקַשָּׁה מְאֹד בִּמְצִיאַת שִׁדּוּךְ מַתְאִים. שֶׁכֵּן נוֹהֵג הָיָה לְהַצִּיב תְּנַאי קֹדֶם לְמַעֲשֶׂה, שֶׁעַל הַמְּדֻבֶּרֶת לְהַסְכִּים שֶׁאִמּוֹ הָאַלְמָנָה תַּמְשִׁיךְ לְהִתְגּוֹרֵר בְּבֵיתוֹ כָּל חַיֶּיהָ. בְּשֶׁל תְּנַאי זֶה, לֹא יָצָא שׁוּם שִׁדּוּךְ אֶל הַפֹּעַל.

בַּצַּר לָהֶם, פָּנוּ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל הַבָּחוּר אֶל הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן אוֹיֶערְבַּאךְ זַצַ"ל בְּבַקָּשָׁה שֶׁיְּנַסֶּה לְשַׁכְנֵעַ אֶת הַבָּחוּר לְשַׁכֵּן אֶת אִמּוֹ בְּמוֹשָׁב זְקֵנִים, כְּדֵי לְהָקֵל עָלָיו לִמְצֹא אֶת זִוּוּגוֹ הַמַּתְאִים. אַךְ רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן סֵרֵב לַעֲשׂוֹת זֹאת, בְּאוֹמְרוֹ כִּי לְפִי דַּעְתּוֹ צוֹדֵק הַבָּחוּר בְּדַרְכּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּנַאי הָרִאשׁוֹן לְשִׁדּוּךְ טוֹב הוּא מִדּוֹת טוֹבוֹת, וְאִלּוּ נַעֲרָה שֶׁמְּסֻרֶבֶת לְהַחֲזִיק בְּבֵיתָהּ אֶת אֵם הַבָּחוּר - אוֹת הִיא כִּי אֵינָהּ מִצְטַיֶּנֶת בִּמְיֻחָד בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת וּבְטוּב לֵב. מָה עוֹד שֶׁשִּׁאִיפָתוֹ שֶׁל בָּחוּר זֶה לְקַיֵּם מִצְוַת כִּבּוּד אֵם כְּהִלָּכָתָהּ, וְאָסוּר לְכֻפּוֹ לְשַׁנּוֹת אֶת דְּרִישׁוֹתָיו. וְהוֹסִיף, שֶׁאֵינוֹ בָּרִיא גַּם לְשָׁלוֹם בַּיִת אַחַר כֹּל, אִם הִיא הַגּוֹרֶמֶת לְהוֹצָאַת הָאֵם מֵהַבַּיִת.

כַּעֲבוֹר זְמַן מָה, פָּגַשׁ רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן אֶת אֶחָד מִקְּרוֹבָיו שֶׁל הַבָּחוּר, וּשְׁאָלוֹ לְמַצַּבוֹ שֶׁל הַלָּה. כַּאֲשֶׁר שָׁמַע מִפִּיו שֶׁבָּחוּר זֶה מָצָא, בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם, אֶת זִוּוּגוֹ הַמַּתְאִים, וּבָא בִּבְרִית הָאֵרוּסִין עִם נַעֲרָה שֶׁהִסְכִּימָה לִדְרִישָׁתוֹ, בִּקֵּשׁ רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן שֶׁיִּשְׁלְחוּ אֵלָיו אֶת הֶחָתָן.

בְּבוֹא הֶחָתָן לְבֵית רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן, אָמַר לוֹ, כִּי לְדַעְתּוֹ עָלָיו לִרְאוֹת עַתָּה לְשַׁכֵּן אֶת אִמּוֹ בְּמוֹשָׁב זְקֵנִים, שֶׁכֵּן לְזוּג צָעִיר יִקְשֶׁה לְהַחֲזִיק בְּבֵיתָם אֵם קְשִׁישָׁה. בְּהוֹסִיפוֹ, כִּי לְכַתְּחִלָּה אָכֵן הָיָה עָלָיו לִנְהֹג כְּפִי שֶׁנָּהַג, וְלִדְרֹשׁ מִן הַמְּדֻבֶּרֶת לְהַסְכִּים לִתְנַאי זֶה, שֶׁאִמּוֹ תַּמְשִׁיךְ לְהִתְגּוֹרֵר בְּבֵיתוֹ. אַךְ לְאַחַר שֶׁנֶּאוֹתָהּ לְהַסְכִּים לָזֹאת וְהִתְבָּרֵר כִּי הִיא בַּעֲלַת מִדּוֹת טוֹבוֹת, יֵשׁ לְהִתְחַשֵּׁב בָּהּ וּלְהָקֵל עָלֶיהָ, עַל יְדֵי סִדּוּר הָאֵם בְּמוֹשַׁב זְקֵנִים.

'כִּבּוּד הַבְּרִיּוֹת'

מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ אָנוּ לְמֵדִים שֶׁכָּל הַמִּבְחָן שֶׁל אֱלִיעֶזֶר לְרִבְקָה, נָסוֹב עַל מִדּוֹת טוֹבוֹת,

וּבְנוֹסָף לָכָךְ - מְגַלִּים לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ - שָׂם עֶבֶד אַבְרָהָם גַּם דָּגֵשׁ מְיֻחָד עַל בְּחִינַת הִתְנַהֲגוּתָהּ שֶׁל רִבְקָה בִּ'כְבוֹד הַבְּרִיּוֹת'. הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת (בְּרֵאשִׁית כד, יט): "וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתֹּת: וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל גְּמַלָּיו". מְבָאֵר הַשְּׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ (ת"מ חַיֵּי שָׂרָה) כִּי לְאַחַר שֶׁשָּׁתָה אֱלִיעֶזֶר, הוֹתִיר עוֹד מִן הַמַּיִם בַּכַּד, וְחָפַץ לִרְאוֹת מַה תַּעֲשֶׂה רִבְקָה: אִם תִּתֵּן אֶת הַמַּיִם בְּשֹׁקֶת הַגְּמַלִּים - אֵין זֶה כָּבוֹד לֶאֱלִיעֶזֶר, שֶׁכֵּן נִרְאֶה כְּאִלּוּ מַשְׁוָה הִיא הַבְּהֵמָה לְאָדָם לְהַשְׁקוֹתָם מִכְּלִי אֶחָד, וְאִם תִּשְׁפֹּךְ אֶת הַמַּיִם - הוּא גַּם כֵּן הֶעְדֵּר כָּבוֹד, שֶׁדָּנָה אֶת הַמַּיִם הַנּוֹתָרִים מִשְּׁתִיָּתוֹ כְּשׁוֹפְכִין. אֲכָל רִבְקָה הַצַּדֶּקֶת טְהוֹרַת הַמִּדּוֹת, נִתְחַכְּמָה לְמַהֵר **אֶל הַשֹּׁקֶת**, וּמִכֹּחַ הָרִיצָה הַגְּדוֹלָה, נִשְׁפְּכוּ הַמַּיִם שֶׁבַּכַּד לָאָרֶץ, וְאָז כְּבָיְכוֹל לֹא נוֹתְרָה בְּיָדָהּ אֶלָּא לָשׁוּב וּלְמַלֵּא אֶת הַכַּד מֵחָדָשׁ עֲבוּר הַגְּמַלִּים.

אַחַד הַסְּעִיפִים הַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר בִּתְחוּם 'מִדּוֹת טוֹבוֹת' הוּא **כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת**. אָדָם הַנִּזְהָר בִּכְבוֹד כָּל נִבְרָא בְּצֶלֶם, רָאוּי לְהַעֲרָכָה וְהַחְשָׁבָה יְתֵרָה, זֹאת אָנוּ לְמֵדִים מֵהַנְהָגָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פמ"ח) עַל פָּסוּק (בְּרֵאשִׁית יח, ב): "וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה" - "אָמַר רַבִּי לֵוִי אֶחָד נִדְמָה לוֹ בִּדְמוּת סַרְקִי, וְאֶחָד נִדְמָה לוֹ בִּדְמוּת נַוָּטִי, וְאֶחָד בִּדְמוּת עַרְבִי, אָמַר אִם רוֹאֶה אֲנִי שֶׁשְּׁכִינָה מַמְתֶּנֶת עֲלֵיהֶם אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהֵן בְּנֵי אָדָם גְּדוֹלִים, **וְאִם אֵינִי רוֹאֶה אוֹתָן חוֹלְקִים כָּבוֹד אֵלּוּ לְאֵלּוּ אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהֵן בְּנֵי אָדָם מְהֻגָּנִין, וְכֵיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָן חוֹלְקִין כָּבוֹד אֵלּוּ לְאֵלּוּ יָדַע שֶׁהֵן בְּנֵי אָדָם מְהֻגָּנִין**".

זְהִירוּתוֹ הָרַבָּה שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ בִּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת, בָּאָה לִידֵי בִּטּוּי בְּהַנְהָגָתוֹ לְעֶפְרוֹן וּבְנֵי חֵת (שָׁם כג, יב): "וַיִּשְׁתַּחוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ", פֵּרֵשׁ הַסְּפוֹרְנוֹ: "הִשְׁתַּחֲוָה לָתֵת לָהֶם הוֹדָאָה כְּמוֹדֶה שֶׁבִּשְׁבִיל כְּבוֹדָם הִסְכִּים עֶפְרוֹן לָתֵת אֶת שְׂאֵלָתוֹ". אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אַבְרָהָם בִּשְׁעַת אֲבֵלוּתוֹ, בִּרְגָעִים שֶׁל טִשְׁטוּשׁ הַדַּעַת, לֹא זָנַח אֶת הַנְהָגוֹתָיו הַנַּעֲלוֹת בִּכְבוֹד הַזּוּלַת.

מֵהַנְהָגָה זוֹ שֶׁל אֲבִי הָאֻמָּה, נַשְׂכִּיל וְנִלְמַד עַד כַּמָּה מְחֻיָּב כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ לְכַבֵּד אֶת הַזּוּלַת, בְּכָל הַכָּבוֹד הָרָאוּי לְאָדָם בַּאֲשֶׁר הוּא אָדָם, שֶׁכֵּן 'חָבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם', וְכֵן אָמְרוּ חַזַ"ל 'שׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹם נָכְרִים מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם', שֶׁאֵין זֶה מִשּׁוּם אֵיבָה אֶלָּא מֵחִיּוּבֵי דֶּרֶךְ אֶרֶץ, קַל וָחֹמֶר שֶׁיֵּשׁ לְהִזָּהֵר בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל יְהוּדִי, שֶׁהֲלֹא 'חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לַמָּקוֹם'.

זְמַן קָצָר לְאַחַר מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה, הִדְפִּיסָה הַהוֹצָאָה לָאוֹר שֶׁל 'הָאַחִים שְׁלֶזִינְגֶר' שַׁ"ס מְהֻדָּר מְאֹד, הָיָה זֶה הַשַּׁ"ס הָרִאשׁוֹן שֶׁיָּצָא לָאוֹר בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית בְּהִדּוּר כֹּה רַב. הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה פֵּיינְשְׁטֵיין זצ"ל רָכְשׁוֹ מִיָּד עִם הוֹפָעָתוֹ.

פַּעַם נֶאֱלַץ לַעֲזֹב אֶת שֻׁלְחָנוֹ, וּבִהְיוֹתוֹ מְחוּץ לַחֶדֶר, קָרְתָה תַּקָּלָה לְאֶחָד מִתַּלְמִידָיו, וּבַקְּבוּק דְּיוֹ נִתַּז עַל הַגְּמָרָא הַחֲדָשָׁה. הַתַּלְמִיד הִצְטַעֵר עַמֹּקוֹת וְהָאֲחֵרִים בַּחֶדֶר הָיוּ אַף הֵם נִרְעָשִׁים.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שָׁב רַבִּי מֹשֶׁה לְחַדְרוֹ. בִּרְאוֹתוֹ מָה אֵרַע, חִיֵּךְ בִּנְעִימוּת, הִרְגִּיעַ אֶת הַתַּלְמִיד, וְאָמַר לוֹ: כָּחֹל הוּא הַצֶּבַע הָאָהוּב עָלַי, וְהַגְּמָרָא נִרְאֵית עַתָּה יָפָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר קֹדֶם...". וְכָךְ שָׁב לְלִמּוּדוֹ כְּאִלּוּ לֹא אֵרַע דָּבָר.

מְסֻפָּר עַל הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה אַסָּאד זַ"ל, שֶׁכַּאֲשֶׁר בְּמַהֲלַךְ הַשִּׁעוּר הָיָה אֶחָד מֵהַתַּלְמִידִים שׁוֹאֵל שְׁאֵלָה שְׁטוּתִית, שֶׁעוֹרְרָה צְחוֹק בְּקֶרֶב הַתַּלְמִידִים, הָיָה רַבִּי יְהוּדָה מְמַהֵר לַהֲפֹךְ אֶת הַשְּׁאֵלָה וּלְשַׁכְלְלָהּ, עַד שֶׁהִתְקַבְּלָה בְּקֶרֶב הַתַּלְמִידִים כְּקֻשְׁיָא אֲמִתִּית, אוֹ אָז הָיָה פּוֹנֶה אֲלֵיהֶם: "עַכְשָׁיו רַק מִי שֶׁיָּכוֹל לְתָרֵץ אֶת הַקֻּשְׁיָא אֲנִי מַרְשֶׁה לוֹ לְצַחֹק".

כַּאֲשֶׁר בִּקֵּר הָאַדְמוֹ"ר מִוִּיזְ'נִיץ, רַבִּי חַיִּים מֵאִיר הָגֶר זַצ"ל, בְּמָקוֹם מְסֻיָּם וְהוֹצִיא סִיגָרְיָה לְעַשֵּׁן, הִזְדָּרְזוּ חֲמִשָּׁה מֵהַמְּסֻבִּים וְהִצִּיתוּ בְּבַת אַחַת גַּפְרוּר לְהַדְלִיק אֶת הַסִּיגָרְיָה שֶׁל הָרַבִּי. הִרְהֵר הָאַדְמוֹ"ר מִמִּי יִקַּח הָאֵשׁ, אִם מִפְּלוֹנִי הֲרֵי שְׁאַר הָאַרְבָּעָה עֲלוּלִים לְהִפָּגַע. הִזְדָּרְזוּ וְהוֹרָה לְכָל הַחֲמִשָּׁה שֶׁיִּקְרְבוּ אֶת הָאֵשׁ כְּאֶחָד, וּמֵהָאֵשׁ הַמְשֻׁתֶּפֶת הִצִּית סִיגָרְיָה.

ה' יְזַכֵּנוּ לְהִתְחַזֵּק בְּכָל הַיְסוֹדוֹת הַנִּפְלָאִים הַכְּלוּלִים בְּשִׂיחָתֵנוּ, יְסוֹדוֹת שֶׁהַרְבֵּה גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִים בָּהֶם: חִיּוּב הָאָדָם לוֹמַר 'מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי' עַל כָּל הַמַּשְׁמָעוּיוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּמַאֲמָר זֶה. מִלְחַמְתּוֹ הַנּוֹאֶשֶׁת שֶׁל הַיֵּצֶר בָּאָדָם 'וְהָסֵר הַשָּׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ'. וְכֵן הַהִתְמוֹדְדוּת עִם 'סַכָּנַת הַהֶרְגֵּל' בְּיַחַס לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. תִּקּוּן הַמִּדּוֹת וּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכַאֲשֶׁר נִפְנִים יְסוֹדוֹת עֲבוֹדָה אֵלּוּ, וְנִתְעַלֶּה בְּדַרְכֵי הַחֲסִידוּת וְהָעֲבוֹדָה הַתְּמִימָה, נִהְיֶה רְאוּיִים לְהִתְנַבְּאוּת עַבְדֵי ה', אֲשֶׁר בָּהֶם וּבְשֶׁכְּמוֹתָם הקב"ה מִתְפָּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָהוּ מט, ג) "וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר", וְנִזְכֶּה לְבִיאַת גּוֹאֵל צֶדֶק בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה